

Ἡ ΤΟΜΗ ΤΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΥ ΙΣΘΜΟΥ

Τὸ κάτωθι ἄρθρον ἐπιχαίρως νῦν δημοσιεύομεν ἐπὶ τῇ προεργείᾳ τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς Κορινθιακῆς Διόδου· ἀπετέλει τὸ πλείστον μέρος ἐπιστημονικῆς, διαλέξεως γενομένης ἐν τῷ Συλλόγῳ Παρνασσῆ καὶ εὐμενῶς παρεχομένη νῦν εἰς τὴν Ἑστίαν πρὸς δημοσίευσιν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως. ἔχει δὲ τὴν περιεχόντι ἀξίαν ὅτι ἐγγράφη ὑπὸ εἰδικωτάτου ἀνδρός, καθ' ὅσον ὁ κ. Πρωτοπαπαδάκης εἶνε εἰς ἐκ τῶν ἀνωτέρων ἐποπέων μηχανικῶν, τῶν ἐργαζομένων εἰς τὴν τομὴν. Αἱ παρατιθέμεναι εἰκόνας ἐλήφθησαν ἐκ φωτογραφιῶν, ἃς ἐπιλοτέγησεν αὐτὸς ὁ συντάκτης τοῦ ἄρθρου.

Σ. τ. Δ.

Τὴν γενικὴν μορφήν τῆς χώρας τὴν ὁποίαν οἱ παλαιοὶ ἐκάλεσαν Ἴσθμον βλέπετε εἰς τὸν γεωγραφικὸν χάρτην· δύο σειραὶ ὄρεων τὰ Γεράνεια καὶ τὰ ὄνεια ἐπικεινόμενα καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς Μεγαχίδος καὶ τῆς Κορινθίας ὀρίζουσιν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ τὰ γαληνικὰ ὕδατα τοῦ Σαρωνικοῦ. Ἐν τῷ μεταξύ, στενὴ λωρὶς γῆς ἑξ̄ χιλιομέτρων πλάτους, τῆς ὁποίας τὸ ὕψος φθάνει μέχρις ἑβδομήκοντα μέτρων ἀνωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἀποτελεῖ τὸν Κορινθιακὸν Ἴσθμον.

Ἡ γεωλογικὴ τομὴ ἀποδεικνύει ὅτι τὰ τοῦ Ἴσθμου ἰσθμὰ εἶναι νεώτερα τῶν πετρωμάτων ἐξ̄ ὧν ἀποτελοῦνται τὰ ἐκατέρωθεν ὄρη, καὶ ὅτι πολὺ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ τὰ Γεράνεια καὶ τὰ ὄνεια εἶχον ἤδη ὕψους τὰς κεφαλὰς τῶν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ὁ δὲ μεταξύ τούτων χώρος ὁ νῦν κατεχόμενος ὑπὸ τοῦ Ἴσθμου, ὡς καὶ ἅπαντα ἡ Κορινθιακὴ πεδιάς, ἐκαλύπτοντο τότε ὑπὸ θαλασσιῶν ὑδάτων, ὑπεράνω τῶν ὁποίων ἀνυψώθητο νῆσος μικρὰ, ὁ νῦν ὑπερήφανος βράχος τοῦ Ἀκροκορινθίου.

Εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης ταύτης ἐσχηματίζοντο βαθμηδὸν τὰ ὑπὸ τὰς ὕψεις ἡμῶν πετρώδη στρώματα ἐξ̄ ὧν ἀποτελεῖται σήμερον ὁ Κορινθια-

κὸς Ἴσθμός· τούτο μαρτυροῦσι τὰ ἀναριθμητὰ λείψανα, ἅπαντα θαλασσίας προελεύσεως, ἅτινα καθ' ἐκάστην ἐκθάπτομεν ἐκ τῆς προκατακλυσμαίας αὐτῶν κατοικίας, καὶ τὰ ὁποία ὁμοιάζουσι καθ' ὅλα πρὸς τὰ πλείστα τῶν ἐν ταῖς ἡμετέραις θαλάσσαις διατιωμένων καὶ νῦν ἐτι ἐνοργάνων ὄντων. Τὰ πετρώδη ταῦτα στρώματα ἀπεδύθησαν τὸν περιβάλλοντα ὑγρὸν χιτῶνα καὶ ἀνεφάνησαν βαθμηδὸν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων, διαμελίσαντα τὴν γεννήσασαν μητέρα διὰ τοῦ φραγμοῦ, ὅστις ἐχώρισεν ἔκτοτε τὰ ὕδατα τοῦ Κορινθιακοῦ ἀπὸ τῶν τοῦ Σαρωνικοῦ Κόλπου.

Εἶπον· ἀνεφάνησαν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων, καὶ οὐχὶ ἀνέδυσαν, διότι πράγματι δὲν γνωρίζομεν, ἂν αὐτὰ τὰ στρώματα, ἐνεκεν ἀμέσου καὶ ἐπιτοπίου αἰτίας, ἀνυψώθησαν ἐγκαταλείψαντα τὰ ὕδατα κάτωθεν αὐτῶν, ἢ ἂν τὰ τελευταῖα ταῦτα ἀπεσύρθησαν ἕνεκα γεωλογικῶν φαινομένων μείζονος σπουδαιότητος, ἅτινα, λαθόντα χώραν ἀλλαγῆς εἰς ἀπομετακινουμένους τόπους, ἐπέξετάθησαν μέχρις ἡμῶν καὶ ἐτροποποίησαν ριζηδὸν τὴν μορφήν τῶν θαλασσῶν. Τὴν τελευταίαν ταύτην ὑπόθεσιν καθιστᾷ μάλλον πιθανὴν ἡ σχετικὴ ὀριζήσας θέσις τὴν ὁποίαν διετήρησαν τὰ στρώματα ταῦτα.

Αἱ τοιαῦται ἀναδύσεις τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης, ἢ καὶ καταδύσεις τῶν ὑψισταμένων ἤδη στερεῶν, δὲν εἶναι ἀσυνήθεις ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς γῆς, καὶ τὸ βιβλίον, ἐν ᾧ εὐρίσκουμεν γεωραμμέναν ταύτην, μᾶς δεικνύει πολλάκις γέροντος κατακλυσθείσης ἐπανειλημμένως ὑπὸ τῶν θαλασσιῶν ὑδάτων, ἐνῶ ἐν ταῖς ὑψηλοτέραις κορυφαῖς τῶν ὄρεων εὐρίσκουμεν λείψανα ἐνοργάνων ὄντων, μαρτυροῦντα, ὅτι ἀπετέλουν αὐταὶ ποτὲ πυθμένεας προγενεστέρων θαλασσῶν.

Ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἀκόμη τότε τὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει σήμερον ὁ Ἴσθμός, διότι ἐξετάζοντες τὴν γεωλογικὴν ταύτην τομὴν ἀναγνωρίζομεν εὐκόλως ὅτι σημεῖα εὐρίσκόμενα νῦν εἰς ὕψος 20 καὶ 30^μ ἀνωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ἀπετέλουν ποτὲ θαλασσίας ὄχθας τὰς ὁποίας κατεβρόχθιζον τὰ κύματα καὶ οἱ πρὸς τὴν θαλάσσαν ρέοντες ποταμοὶ, καὶ ἐσχηματίζοντο νέα στρώματα ἅτινα ἐπικάθηται τῶν προηγουμένων.

Ἄπαντα τὰ στρώματα ταῦτα ἐξεληθόντα τῶν θαλασσιῶν ὑδάτων δὲν ἔμειναν ἀνέπαρα καὶ παρθένα ὅπως ἐσχηματίσθησαν ἀρχικῶς.

Σειρὰν γεωλογικῶν ἀνατροπῶν ὑπέστησαν καὶ διεμελίσθησαν κατὰ τρόπον ἀληθῶς παράδοξον, κατὰ τρόπον ὃν σπανίως ἀπαντᾷ τις εἰς τὰ γρονικὰ τῆς γεωλογίας· ἐπὶ τῆς μικρῆς ταύτης λωρίδος τῆς γῆς ἐχόρευσεν ἡ φύσις σατακιῶν γέρον (διὰ τὰ μεταχειρισθῆ τὴν φράσιν ξένου ἐπισκέπτου τοῦ Ἴσθμου) τὰ ἔργα δὲ τούτου φαίνονται καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ Ἴσθμου καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰ μέρη τὰ πρὸς τὴν θαλάσσαν γειτνιαζόντα.

Ἐν τῇ καταστάσει περιήπου ταύτης εὗρεν ὁ ἄνθρωπος τὸν Ἴσθμον ἀποτελοῦντα φραγμὸν ἀνυπερέβλητον διὰ τοὺς θαλασσοποροῦντας ἐκ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἀσίαν καὶ τὸν Ἑλλάσποντον καὶ τὰνάπαλιν.

Ἐὰν ρίψωμεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ χάρτου βλέπομεν ἀμέσως, ὅτι ὡς ἐκ τοῦ φραγμοῦ τούτου, τὰ ἐκ τῶν λιμένων τῶν βορείων ἀκτῶν τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρίαν, τὴν μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὸν Εὐξείνιον πλέοντα πλοῖα ἀναγκάζονται νὰ κάμπτωσι τὸ Ταίναρον καὶ τὸν Μαλέαν, τὸν ὁποῖον κατέστησαν παροιμιώδη τὸ μέγεθος τῶν τρικυμιῶν καὶ τὸ ἄγριον τῶν κυμάτων.

Διὰ τῆς νέας ὁδοῦ, ἥτις ἀνοίγεται εἰς τοὺς ναυτιλλομένους, τεμνομένου τοῦ Κορινθιακοῦ Ἴσθμοῦ, ὄχι μόνον ἐλαττοῦνται αἱ διανυόμεναι ἀποστάσεις κατὰ 150 ἕως 300 περίπου χιλιόμετρα, ἀλλὰ καὶ ὁ πλοῦς καθίσταται ἀσφαλέστερος διὰ τῶν σχετικῶς γαληνιαίων ὑδάτων τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ Σαρωνικοῦ κόλπου.

Τὰ ὠφελήματα, ἅτινα προσπορίζεται ἡ ἐν γένει ναυτιλία, καὶ αὐτὴ ἡ τοπικὴ συγκοινωνία, διὰ τῆς τομῆς τοῦ Κορινθιακοῦ Ἴσθμοῦ, ἦσαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καταφανῆ, καὶ ἀπορεῖ τις διατί, ἂν ὄχι ἄλλοι, οἱ Κορίνθιοι δὲν ἐπεχείρησαν τὴν τομὴν τοῦ Ἴσθμοῦ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ πλούτου τῶν. Δύο κυρίως εἶναι οἱ λόγοι, διὰ τοὺς ὁποῖους ἐδίσταζον οὗτοι νὰ ἐπιληφθῶσι τοῦ ἔργου.

Ὁ πρῶτος καθαρῶς θρησκευτικός, ἀπηγόρευεν αὐτοῖς νὰ μεταβάλλωσι τὰ ὑπὸ τῶν θεῶν τεθέντα δι' ὃ, καὶ ὅτε οἱ Κνιδιοὶ ἐπεχείρουν τὴν διόρυξιν τοῦ Ἴσθμοῦ τῆς Χερσονήσου τῶν, ἡ Πυθία ἠμπόδισε τούτους λέγουσα

Ἴσθμὸν δὲ μὴ πυρᾶντε μὴδ' ὀρούσσετε,
Ζεὺς γὰρ ἔθηκε νῆσαν εἰ κ' ἐθούλετο.

Ἐκτὸς τούτου τὸ ἔδαφος τοῦ Κορινθιακοῦ Ἴσθμοῦ, ἦτο χώρα ἱερά, δοθείσα εἰς τὸν Ποσειδῶνα ὑπὸ τοῦ Βριάρεω, ὅστις ἐγένετο διαιτητὴς μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἥλιου, ἐλθόντων εἰς ἀμρισθήτησιν περὶ τῆς γῆς.

Ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου χώρου, ἦτο τεθαμμένον καὶ τὸ σῶμα τοῦ Μελικέρτου, νεωτέρου υἱοῦ τοῦ Ἀθάμαντος καὶ τῆς Ἰνοῦς, ἥτις φεύγουσα τὸν σύζυγον, ἐρρίφθη μετὰ τοῦ τέκνου τῆς ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν Σειρωνίδων πετρῶν εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸ πτώμα τοῦ παιδὸς ἐξηνήχθη ὑπὸ Δελφίνας εἰς Κορινθιακὸν Ἴσθμὸν ὅπου καὶ ἐτάφη.

Ὁ δεύτερος λόγος εἶναι καθαρῶς ἐμπορικός. Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τοῦ Ἴσθμοῦ, λέγει ὁ Beulé, ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ χρησιμεύη ὡς ἐντευκτήριον εἰς ὅλους τοὺς λαούς· ἦτο τὸ κέντρον τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Οἱ ἐκ τῆς Πελοποννήσου πρὸς τὴν Ἠπειρὸν ὀδεύοντες, οἱ ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς πλέοντες, ἢ καὶ τἀνάπαλιν, συνηκτῶντο ἐπὶ τοῦ Ἴσθμοῦ. Ἡ τομὴ τούτου ἦτο λοιπὸν ὅλως ἀσύμφορος εἰς τοὺς Κορινθίους κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς αὐτῶν· θὰ ἐπέφερε βεβαίως τὴν παρακμὴν τῆς πόλεως. Ἡ Κορίνθος θὰ ἔπαιεν ἀμέσως νὰ χρησιμεύη ὡς δεσμὸς καὶ τόπος διαμετακομίσεως μεταξὺ τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως.

« Ἀγαπητὸν οὐδ' ἐκατέρους ἦν, τοῖς τε ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ ἐκ τῆς Ἀσίας ἐμπόροις, ἀρεῖσι τὸν περὶ » Μαλέας πλοῦν, καταγέσθαι τὸν ὀρότον αὐτόθι » καὶ περὶ δὲ τῶν ἐκκομιζομένων ἐκ τῆς Πελοποννή-

» σου καὶ τῶν εἰσαγομένων, ἐπιπτε τὰ τέλη τοῖς τὰ » κλειθρα ἔχουσι ».

Ἄλλως διὰ τοὺς στόλους τῶν Ἑλλήνων, ἢ διὰ τῆς τομῆς τοῦ Ἴσθμοῦ δὲν ἦτο δύσκολος, διότι διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, δι' ἧς μετέφερον οὗτοι τὰ ἐμπορεύματα ἐκ τῆς μῆς πρὸς τὴν ἄλλην θάλασσαν, διύσθμιζον (διὰ νὰ μεταχειρισθῶ τὴν ἀρχαίαν λέξιν) καὶ τὰ πλοῖα τῶν ἐπὶ τοῦ Διοκόου.

Πρῶτος ὁ Κορίνθιος Περιάνδρος, ἐξακόσια ἔτη πρὸ Χριστοῦ, διενόηθη τὴν διωρυγὴν τοῦ Ἴσθμοῦ. Ὁ σοφὸς οὗτος, δὲν ἀπέβλεπε τῷ ὄντι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πολυτέλειαν τῆς πόλεως, ἀλλὰ προσεπάθει νὰ ὠθήσῃ τοὺς ὑπηκόους του πρὸς τὴν δόξαν καὶ τὴν ἀρετὴν.

Τριακόσια ἔτη μετὰ τούτου Δημήτριος ὁ πολιορκητὴς ἐπεχείρησε νὰ κόψῃ τὸν Πελοποννησιακὸν Ἴσθμὸν, ἵνα παράγῃ διὰ πλοῦτον εἰς τοὺς στόλους, ἐκωλύθη ὁμως ὑπὸ τῶν ἀρχιτεκτόνων, οἵτινες μετῆσαντες τὴν θάλασσαν εὗρον αὐτὴν ὑψηλότεραν πρὸς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, ὥστε ἐκ τῆς τομῆς τοῦ Ἴσθμοῦ θὰ ἐπήρχετο ὁ καταποντισμὸς τῆς Αἰγίνης καὶ τῶν πλησίον νήσων.

Μετὰ τούτους, οἱ αὐτοκράτορες τῶν Ῥωμαίων Καῖσαρ καὶ Καλιγούλας, διενόηθησαν τὴν τομὴν τοῦ Ἴσθμοῦ, ἀλλὰ πρῶτος ὁ Νέρων ἐπελήφθη πραγματικῶς τοῦ ἔργου διὰ πολλῶν χιλιάδων ἐργατῶν, στρατιωτῶν καὶ δούλων. Αἱ ὑπὸ τούτων ἐκτελεσθεῖσαι ἐργασίαι ἦσαν τοιαῦται, ὥστε τὰ ἔγγρα των διεσώθησαν καὶ μέχρις ἡμῶν.

Πρὸς τὰ δύο ἄκρα τῆς διώρυγος αἱ ἐκκαραὶ τοῦ Νέρωνος ἐπεξετάθησαν ἐπὶ μήκους δύο χιλιάδων μέτρων καὶ πλέον· εἰς δὲ τὰ ὑψηλὰ σημεῖα 26 φρέατα, ἅτινα συνηκτῶμεν ἐκατέρωθεν τῆς διώρυγος, μαρτυροῦσι περὶ τῆς δραστηριότητος μεθ' ἧς ὁ Νέρων ἐπελήφθη τοῦ ἔργου. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ῥώμη, ἡ Γαλατία καὶ ἡ Ἰσπανία ἐπανεστάτησαν, καὶ ἠναγκάσθη ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ ἔργα μολὶς ἐν τῇ ἀρχῇ των.

Ἐκτοτε μέγρι τῆς ἀπελευθερώσεως ἡμῶν, ἐξαίρεσει μικρὰς ἀποπειράς τῶν Ἑνετῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς αὐτῶν, οὐδεὶς ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν ἐπεχείρησε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰ ἔργα τοῦ Νέρωνος.

Πρῶτος ὁ Κυβερνήτης Καποδίστριας διενόηθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ σχέδιον τοῦ Νέρωνος, καὶ ἀνέθηκε τὴν σπουδὴν αὐτοῦ εἰς ἓν τῶν μελῶν τῆς Γαλλικῆς ἀποστολῆς, ἥτις ἀνέλαβε τότε τὴν ἐπιστημονικὴν ἐξέτασιν τῆς Πελοποννήσου (Commission scientifique de la Morée) εἰς τὸν Virlet d' Aoust, ὅστις ὑπελόγησεν εἰς 40.000.000 φράγκων τὴν δαπάνην ἣν ἀπῆται ἡ διατομὴ τοῦ Ἴσθμοῦ, ὅθεν καὶ τὸ σχέδιον ἐγκατελείφθη.

Μετὰ τὸν Καποδίστριαν ἀπαντῶμεν τρεῖς ἄλλους, τὸν Ἀλέξανδρον Bonnaret, A. N. Κοστὴν καὶ τὸν κρητὰ μηχανικὸν Λεωνίδαν Λυγούνην, οἵτινες μελετήσαντες ἀπὸ κοινοῦ τὴν διωρυγὴν τοῦ Ἴσθμοῦ, ὑπέβαλον τὰ πορίσματα τῆς μελέτης αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἐν ἔκτενεί ὑπομνήματι τυπωθέντι ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ 1862.

Ἐν τῷ ὑπομνήματι τούτῳ βλέπομεν, ὅτι ἡ γεω-

λογικὴ σύστασις τῶν πετρωμάτων τοῦ Ἴσθμοῦ δὲν διέλαθεν αὐτοῦ, ὅσον ἡ ἐκτίμησις τῆς ἀπαιτηθησομένης διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου δαπάνης καὶ τοῦ ἀναγκαίου διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ χρονικοῦ διαστήματος· τούτο ὑπελόγησεν εἰς τρία ἔτη, τὴν δὲ χρηματικὴν δαπάνην εἰς 11.000.000 φράγκων, ἐνῶ τὰ ἐξαχθησόμενα χρώματα ὑπερέβαινον τὰ 11.000.000 κυβικὰ μέτρα.

Ἡ μελέτη αὐτὴ ἔδωκεν ἴσως ἀρρομὴν εἰς τὸν τότε πρωθυπουργὸν Θρασύβουλον Ζαΐμην νὰ δημοσιεύσῃ τὸν περὶ τομῆς τοῦ Ἴσθμοῦ νόμον ΤΜΕ τῆς 17 Νοεμβρίου 1869.

Δυνάμει τοῦ νόμου τούτου, τὸ δικαίωμα τῆς διορύξεως τοῦ Ἴσθμοῦ τῆς Κορίνθου παρεχωρήθη μετὰ 12 ἔτη διὰ βασιλικὸν διατάγματος, δημοσιευθέντος τὴν 18 Μαΐου 1881, εἰς τὸν στρατηγὸν Στέφανον Τύρρ, ἐπίτιμον ὑπασπιστὴν τοῦ ποτὲ βασιλέως τῆς Ἰταλίας Βίκτωρος Ἐμμανουήλ, ὅστις ἀμέσως ἀνέθεκεν εἰς τοὺς μηχανικούς του νὰ ἐξετάσῃ τὰ διάφορα σημεῖα, δι' ὧν θὰ ἐξετελεῖτο ταχύτερον καὶ δι' ἐλάττωσιν δαπάνης ἡ διωρυγὴ τοῦ Ἴσθμοῦ.

Μετὰ ἐπισταμένην τοπογραφικὴν καὶ γεωλογικὴν μελέτην τοῦ ἐδάφους, οἱ μηχανικοὶ τοῦ στρατηγοῦ Τύρρ ἀπεράνθησαν, ὅτι ἡ θέσις ἦν ἐξέλεξεν ὁ Νέρων διὰ τὴν διέλευσιν τῆς διώρυγος, καίτοι ἀπαιτούσα μείζονα κυβισμόν, ἦτο καὶ σήμερον ἐτι ἡ καταλληλοτέρα ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν, παρουσιάζουσα δύο κυρίως πλεονεκτήματα, τὸ εὐθύγραμμον καὶ τὴν βραχύτητα, ἐξαγοραζόμενα δι' ἐλαχίστης σχετικῶς προσθέτου δαπάνης.

Τὴν χάραξιν τοῦ Ἴσθμοῦ εἶχε λοιπὸν ἐτοιμάσει πρὸ δύο περίπου χιλιάδων ἐτῶν ὁ Νέρων, οἱ κῦθοι τῶν ἐκχωματισμῶν, ἀνερχόμενοι εἰς δέκα ἑκατομύρια κυβικὰ μέτρα καὶ ἡ δαπάνη τοῦ ὄλου ἔργου ὑπελογίσθησαν ταχέως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐγκριθέντων διατομῶν, καὶ μετὰ ἔντος ἀπὸ τῆς παραχωρήσεως, τὴν 8/20 Ἀπριλίου 1882, ἀνελάμβανε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου ἡ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Τύρρ σχηματισθεῖσα διεθνὴς ἑταιρεία τῆς θαλασσίας διώρυγος τῆς Κορίνθου μετοχικὸν κεφάλαιον τριάντονα ἑκατομμυρίων φράγκων ὑποδικιρεθὲν εἰς ἐξήκοντα χιλιάδας μετοχάς· αἰτινες ἐξεδόθησαν εἰς δημοσίαν ἐγγραφήν καὶ ἐκλύθησαν πεντάκις.

Ἐκ τῶν 60.000 μετοχῶν

30.500	διετέθησαν ἐν Γαλλίᾳ
15.600	» Ἑλβετίᾳ
5.300	» Ἑλλάδι
3.000	» Ρουμανίᾳ
2.000	» Ἰταλίᾳ
3.600	» εἰς διάφορα ἄλλα κράτη.

Κατὰ τοὺς τότε ὑπολογισμοὺς τῆς ἑταιρίας τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἦκει πληρέστατα ὄχι μόνον διὰ τὰς δαπάνας τῆς κυρίως ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν διαμισθῶν τόκων (πρὸς 5⁰/₁₀₀) τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως τῆς διώρυγος, ὑπολογιζομένου τοῦ χρόνου εἰς 23 ἔτη.

Συγχρόνως ἀνετίθετο ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων ἐρ-

γολαδικῶς, ἀντὶ τιμῆματος 24.600.000 φρ. ὀρισθέντος κατ' ἀποκοπὴν, εἰς δύο ἐν Παρισίοις ἑδρευούσας ἑταιρίας, αἰτινες κατόπιν συνεχωνεύθησαν εἰς μίαν μόνην, τὴν « Ἐταιρίαν θαλασσίων ἔργων καὶ οἰκοδομῶν » αὕτη ὤφειλεν ἐντὸς τετραετοῦς προθεσμίας νὰ περατώσῃ τὴν Διώρυγα μετὰ τῶν ἀναγκαίων παρατηρημάτων αὐτῆς καὶ παραδῶσῃ συμφώνως πρὸς τὸν νόμον κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1887.

Τὰ ἐγκαίρια τῶν ἔργων ἐτετέλεθησαν ἐπισήμως τὴν 22 Ἀπριλίου (4 Μαΐου) 1882 παρουσίᾳ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλικῆς οικογενείας τῆς Ἑλλάδος.

[Ἐπεται τὸ τέλος]

Π. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ⁽¹⁾

ΙΑ'.

Ἐὰν ἡ γραφικὴ ἐτήρησε σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν μητέρα αὐτῆς τὴν ἀρχαίαν τέχνην παραλαβοῦσα ἐξ αὐτῆς ἀρετὰς τινάς, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ὁμως τῶν βυζαντινῶν διεξέχθη σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, πλὴν τῶν στηλῶν οὐδὲν ἄλλο τηρήσασα. Ὁ κύριος χαρακτήρ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ὑπῆρξεν, ὡς γνωστόν, ἡ εὐθεία γραμμὴ, ἡ δὲ καθαρότης καὶ ἡ ἀπλότης τῶν γραμμῶν εἶνε τὰ πλεονεκτήματα ἐφ' οἷς ἐναθρύνεται αὕτη. Ὁ δῶριος, ὁ ἰώνιος καὶ ὁ κορινθίος ρυθμὸς διαφέρουσι μὲν ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἕκαστος αὐτῶν φέρει τὸν χαρακτήρα τῆς φυλῆς ὑπ' ἧς ἐπενοήθη, ἀλλ' ἅπαντες τηροῦσι τὸν κοινὸν κανόνα τῆς καθαρότητος καὶ ἀπλότητος τῶν γραμμῶν. Ἀπ' ἐναντίας, ἡ ἐν Βυζαντίῳ ἀναπτυχθεῖσα ἀρχιτεκτονικὴ ἐτράπη ἀλλοίαν ὁδόν· αὕτη παρεδέχθη, ὡς γενικὸν κανόνα, τὴν καμπύλην γραμμὴν ἀντὶ τῆς εὐθείας, καὶ ἀντὶ τῆς ἀπλότητος τὴν ἐπ' ἀπειρον καὶ κατὰ κόρον ποικιλίαν. Οἱ Ῥωμαῖοι ἀρχιτέκτονες πρῶτοι ἐτροποποίησαν τὴν ἑλληνικὴν ἀρχιτεκτονικὴν καταταμόντες τὴν εὐθείαν γραμμὴν τῶν θριγκῶν καὶ εἰσαγαγόντες τὴν ἀψίδα, ἥτις ὑπῆρξε τοῦ λοιποῦ τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν Ῥωμαϊκῶν οἰκοδομημάτων. Πρὸ τῆς θεμελιώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ Ῥωμαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ εἶχεν ἤδη ὑποστῆ ἀλλοιώσεις τινάς, ὡς δ' εἶνε γνωστόν, τὸ ἐν Σαλώνοις τῆς Δαλματίας τοῦ Διοκλητιανοῦ ἀνάκτορον ἀνεμίμνησκε μᾶλλον τὰς κατοικίας τῶν ἀσιανῶν ἡγεμόνων ἢ τὰς τῶν Καισάρων⁽²⁾. Οἱ βυζαντινοὶ ἐπῆλθον εἴτα ὅπως ἐκδηλώσωσι τορώτερον τὴν ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ ἀνατολικὴν ἐπιρροήν. Οὗτοι οὐ μόνον παρεδέχθησαν τὰς ἀψίδας, ἀς ἐστήριξαν ἀμέσως ἐπὶ λεπτοτάτων κιόνων, ὅπερ παρατηρεῖται καὶ ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Μαρκιέλλου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐπινοίας πολυτρόπων συνδυασμῶν τῶν τε θόλων καὶ ἡμιθολίων, ἐπέφερον τὴν τελευταίαν πληγὴν εἰς τὴν εὐθύγραμμον τῶν ἑλλήνων ἀρχιτεκτονικὴν. Ἰδίως ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α' ἡ ἀσιατικὴν ἔχουσα

¹ Τέλος· ἴδε σελ. 307

⁽²⁾ Texier.

τὴν καταγωγὴν ἀρχιτεκτονικῆ προσέλαβε τὴν ἐπίσημον αὐτῆς καθιέρωσιν διὰ τῆς οἰκοδομῆς τῆς ἁγίας Σοφίας, ναοῦ μεγίστου κατὰ τὸ ὕψος καὶ τὸ εὖρος. Ἐκτοτε ὁ ναὸς οὗτος ἐγένετο ὁ τύπος τῶν ἀπανταχοῦ τοῦ κράτους ἐγειρομένων ἐκκλησιῶν. Τὸ μέγεθος τοῦ ναοῦ, ἡ πόλμη μεθ' ἧς ἀνηγέρθη, καὶ ἡ πολυτέλεια μεθ' ἧς διεκοσμήθη ἐσωτερικῶς ἐξηγήσονται τὸν θαυμασμόν τοῦ τότε κόσμου, καὶ ἐπέβαλον τοῖς πᾶσι τὴν μίμησιν. Οὐ μόνον ἠμιλλῶντο νὰ οἰκοδομῶσιν ἐκκλησίας κατὰ τὸν ρυθμὸν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας Σοφίας, ἀλλὰ καὶ ν' ἀειρωσιν αὐτὰς εἰς τὸ αὐτὸ ὄνομα. Ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἐν Τραπεζοῦντι σώζονται εἰσέτι λαμπραὶ ἐκκλησίαι φέρονσαι τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Σοφίας. Τὸ ἐν Ρώμῃ Πάνθεον δὲν ἐξέπληξε τοὺς συγχρόνους ὅσον ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας, οὔτε ὁ θόλος αὐτοῦ ἔσχεν ἐνθουσιώδεις μίμητάς. Ἄλλως τε ὁ θόλος τοῦ Πανθέου, εἰ καὶ μέγας, ἐρείδεται ἐπὶ κυκλικοῦ τοίχου, ὅπερ οὐδὲν ἐκπλήττει τὴν φαντασίαν ὅσον ὁ μικρότερος θόλος τῆς ἁγίας Σοφίας, ὅστις διὰ τῆς παρεμβάσεως τῶν σφαιρικῶν τριγώνων στηρίζεται ἐπὶ τεσσάρων μεγίστων ἀψίδων, ἀποτελουσῶν ἰσόπλευρον τετράγωνον (1). Ὅμοιος τοιοῦτος θόλος παρουσιάζεται καθ' ὅλα τέλειος ἐν ταῖς θέρμαις τοῦ Καρακάλα ὡς ἀναφέρει ὁ κ. Texier. Οὗτος λέγει ὅτι οἱ μεταγενέστεροι κατεσκεύασαν αὐτὸν μεγαλότερον καὶ πολυτελέστερον, ἀλλ' οὐδὲν προσέθηκάν ἴδιον.

Παρατηρητέον ἐνταῦθα ὅτι, ἐνῶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας ἐστρέφοντο πρὸς τὴν Αἴγυπτον, οἱ βυζαντινοὶ ἐστρέφοντο πρὸς τὴν μέσην Ἀσίαν, ὅπως ἐκεῖ ἀντλήσωσι τὰς ἀρχὰς τῆς τέχνης των. Ὡς οἱ πρῶτοι παρέλαβον τὰ πρῶτα σπέρματα τῶν περιστύλων ναῶν των ἐκ τῆς Αἰγύπτου, οὕτω καὶ οἱ βυζαντινοὶ παρέλαβον τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῶν θόλων τῶν ἐκκλησιῶν των ἀπὸ τῆς Ἀσίας. Ἄλλως τε ἡ Αἴγυπτος τῶν Φαραῶνων δὲν ὑπῆρχεν, αἱ δὲ ἰδέαι τῆς κεντρικῆς Ἀσίας μετεβιβάσθησαν καὶ διεκιδόντο φυσικώτερον πρὸς τὴν μεσολαβήσασαν τῶν ἑλλήνων οἰκητόρων τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Οὕτω, ἡ βυζαντινὴ τέχνη, προσλαμβάνουσα ὁσημέραι ἀνατολικώτερον χαρακτῆρα, ἀπεχωρίσθη τέλειον καὶ ἀπὸ τῆς προκατοχοῦ βυβαϊκῆς, ἡ δὲ βυζαντινὴ ἐκκλησία οὐδὲν ὀρεῖται εἰς τὴν βασιλικὴν τῶν Ρωμαίων. «Ἡ ἀδριατικὴ θάλασσα, παρατηρεῖ ὁ Αὐγουστος Σωαζύ, εἶνε ἡ φυσικὴ γραμμή, ἡ διαχωρίζουσα τὰς δύο τέχνας. Ἐν αἷς χώραις λαλοῦνται αἱ λατινικαὶ γλώσσαι ἐπεκρατήσεν ἡ ἀπὸ τοῦ ὀργανωτικοῦ πνεύματος τῶν Ρωμαίων παραχθεῖσα οἰκοδομικὴ μέθοδος ἐν ἐκείναις δὲ ἐνθα λαλεῖται ἡ ἑλληνικὴ, ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ τέχνη ἔλαβον μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀνατολικὴν χροιάν. Ἐκεῖ ἀρχεταὶ νέος κόσμος κατὰ τὸ ἥμισυ ἑλληνικὸς καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἀνατολικός, κόσμος φθεγγόμενος ἑλληνιστί, ὅπου ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἀναπαράγει ἑλληνικοὺς τύπους τροπολογουμένους ὑπὸ τῶν ἀσιατικῶν ἐπιδράσεων. Ἡ Ρώμη, (ἐξοχολογεῖ λέγων ὁ αὐτός) παρεκώλυσε καὶ κατεπίεσε τὸν ἀνατολικὸν βίον, ἀλλ' ἡ πτώσις

(1) Ἡ διάμετρος τοῦ θόλου τῆς ἁγίας Σοφίας εἶνε 32 μέτρων ἐνῶ ἡ τοῦ Πανθέου διάμετρος εἶνε 43 μέτρων, δηλαδή κατὰ ἑνδεκά μέτρα μεγαλειότερα.

αὐτῆς ἀπέδωκεν εἰς ἐκὺν τὴν Ἀνατολήν. Ἡ τέχνη τότε καὶ ἡ κοινωνία ἀναλαβούσαι ἐλευθερωτέραν πτῆσιν, εἰσέδυσαν εἰς ἀνερευνήτους ἀτραπούς. Τούντεθεν διὰ μὲν τὴν κοινωνίαν ἐγεννήθη νέα μορφή πολιτισμοῦ, διὰ δὲ τὴν τέχνην παρήχθη ἀρχέτυπος ρυθμὸς, καὶ οὗτος εἶνε ἡ βυζαντινὴ τέχνη. (1)

IB'.

Παραβιάλλοντες ἤδη τὴν βυζαντινὴν ἀρχιτεκτονικὴν, ὑψίστη ἐκφρασις τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας, πρὸς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τὴν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Νεῖλου γεννηθεῖσαν, εὐρίσκειν ἀξιοπαρατήρητον τινὰ ἀντίθεσιν. Ἐνῶ ἡ βυζαντινὴ τέχνη ἐπεδίωξε τὸ κενόν, καὶ ἀνήγειρεν ἐπὶ τῶν ἀνεωγμένων ἀψίδων τῆς τοῦς μετεώρους αὐτῆς θόλους, ἡ αἰγυπτιακὴ τέχνη ἐνησμένιζε καὶ ἐνετύρα εἰς τὸ πλήρες, κατατάσσουσα, ὡς ἐν περσευτηρίῳ, τοὺς παχείς καὶ πολυαριθμούς αὐτῆς κίονας. Ἡ ὑπόστηλος αἰθούσα τοῦ πελωρίου ἐν Κερνὰκ ναοῦ, ὃν πρὸ ἑννεακαίδεκα ἑκατονταετηρίδων περιέγραψεν ὁ Διόδωρος καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὁ Ckauspollion, ἔχουσα μῆκος ἑκατὸν δύο μέτρων καὶ πενήκοντα ἐνός εὖρος, περιέχει ἑκατὸν τριάκοντα τέσσαρας ὀγκωδεστάτους κίονας, αἵτινες ὑποβαστάζουσι τὴν βαρεῖαν τοῦ ναοῦ ὀροφήν. Τὸ μεταξὺ δύο παρακειμένων κίωνων διάστημα δὲν ὑπερβαίνει τὴν διάμετρον ἐνός αὐτῶν, ὥστε τὸ ἐν τρίτον περίπου τῆς μεγίστης ἐκείνης αἰθούσας πληροῦται ἐκ τοῦ ὄγκου τῶν πολυαριθμῶν αὐτῆς κίωνων. Ἀναλογιζόμενοι νῦν τὸ μέγα κενόν τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ, ἄνω τοῦ ὁποίου ὡς διὰ χρυσῆς ἀλύσου ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἀναρτάται ὁ μέγιστος θόλος, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Προκοπίου, θέλομεν πεισθῆναι περὶ τῆς ὑπαρχούσης ἀντιθέσεως μεταξὺ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῆς τῶν Αἰγυπτίων. Ἄλλὰ καὶ ἕτερα καταφανῆς ἀντιθέσεις ὑπάρχει μεταξὺ τῆς αἰγυπτιακῆς καὶ βυζαντινῆς τέχνης. Ἐν ταῖς κυρίαις τῶν αἰγυπτιακῶν κοίλαναγλύφων καὶ ἀναγλύφων, οὐδέποτε ἀπαντῶσι κεφαλαὶ παριστάμεναι κατὰ πρόσωπον, ἀλλὰ πάντοτε κατὰ ὀπίσθρον. Τῶναντίον ἐν ταῖς βυζαντιναῖς γραφαῖς σπανιώτατα ἀπαντῶσι κεφαλαὶ κατὰ ὀπίσθρον ἐξωγραφημένοι, ἀλλὰ πάντοτε παρουσιάζουσιν ἢ ὀλόκληρον τὸ πρόσωπον ἢ δεικνύουσιν αὐτὸ κατὰ τὰ τρία τέτρατα.

II'.

Εἰ καὶ ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας ἐγένετο ὁ τύπος τῶν μετὰ ταῦτα ἀπανταχοῦ τῆς Ἀνατολῆς καὶ Ἑλλάδος ἐγειρομένων ἐκκλησιῶν, οἱ ἀρχιτέκτονες ὁμοῦ δὲν ἀπεκδύθησαν τοῦ δικαίωματος τοῦ νὰ ἐπιφέρωσι τροποποιήσεις τινὰς εἰς τὸ ἀρχικὸν σχέδιον. Ἄντι ν' ἀπομιμῶνται αὐτὸ δουλικῶς διερρυθμισαν αὐτὸ πολλαχῶς, ἡ κυριώτερα δὲ τῶν ἐπενεργησῶν τούτων τροποποιήσεων ὑπῆρξεν ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν θόλων καὶ ἡ προσθήκη τῶν στηριζόντων τοὺς θόλους ὀκταέδρων τυμπάνων. Ἐπ' αὐτῶν τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐκτίσθησαν ἐκκλησίαι παραλ-

(1) Auguste Choisy, de la construction des voûtes. Ἴδε καὶ Gazette des Beaux-arts.

λάσσουσαι τοῦ διαγράμματος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, κυρίως ὁμοῦ ἀπὸ τῶν χρόνων Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, ὅτε ἐκτίσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ ναὸς τῆς Θεοδοκού (1). ἔχων τρεῖς θόλους ἐπὶ τῆς στεγῆς στηριζομένους ἐπὶ ὑψηλῶν ὀκταέδρων τυμπάνων, ἐγένετο κοινὴ ἡ χρῆσις τοιούτων θόλων. Τὸ ἀρχικὸν σχέδιον τῆς ἁγίας Σοφίας, εἴτε διὰ τὸ δυσχερὲς τῆς ἐκτελέσεως τοῦ μεγάλου θόλου τῆς, εἴτε διότι οἱ ἐπὶ τῶν τυμπάνων μεταρσιούμενοι θόλοι ἐφαίνοντο ἐξωτερικῶς κομψότεροι, ἐγκατελείσθη ἐν μέρει ὑπὸ τῶν μεταγενέστερων ἀρχιτεκτόνων. Ἐπενόησαν ὁμοῦ νὰ καλλύνουσι τὸ τυμπάνον των οὗτοι, ἀνεώξαντες ἐν ἐκάστη ἑδρᾷ διδύμους ἢ ἀπλᾶς θυρίδας, χρηγοῦσας φῶς μὲν ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ἐλαφρότατα δὲ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν τοῦ τυμπάνου ὄψιν. Ἐν ἀρχῇ τὸ τυμπάνον ἦτο ταπεινόν, ἀλλὰ βαθμηδὸν ὑψούτο ἀκατασχέτως, μῆχρι οὗ ἐν τῷ ἐν Θεσσαλονίκῃ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐφθασεν εἰς τὸ ἀνώτατον τοῦ ὕψους του σημεῖον. Ὁ ναὸς ἐκεῖνος διακρίνεται πάντων τῶν λοιπῶν βυζαντινῶν ναῶν διὰ τὸ ἰδιόρρυθμον τῆς ὅλης ἀρχιτεκτονικῆς του. Ὁ κεντρικός αὐτοῦ θόλος φέρεται ἐπὶ ὑψηλοτάτου ὀκταέδρου τυμπάνου, κεκοσμημένου πολυτελῶς διὰ σειρῶν πλίνθων πολλαπλῶς παρεντιθεμένων περὶ τὰς μονοθυρίδας αὐτοῦ. Ἄλλως τε ὁ θόλος ἐκεῖνος ἐξαρτίζεται ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ τυμπάνου, τοῦ χρησιμεύοντος ὡς βάσις αὐτοῦ. Εἰς τὰς τοιαύτας ἐκκλησίας ὁ θόλος δὲν διακρίνεται ἀπὸ τοῦ τυμπάνου διὰ τοῦ συνήθους θυρικοῦ, ἀμρότερα δὲ ταῦτα, ὅ τε θόλος καὶ τὸ τυμπάνον συμπλέκονται, οὕτως εἶπεῖν, διὰ τῆς τῶν ἀψίδων τοῦ τυμπάνου εἰσβολῆς ἐντὸς αὐτῆς τῆς περιφερείας τοῦ θόλου. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἐκτίζοντο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐκκλησίαι ἔχουσαι μικρὰς διαστάσεις, καὶ τοιαῦται εἶναι ἅπασαι αἱ ἐν Ἀθήναις σωζόμεναι βυζαντιναὶ ἐκκλησίαι, πλὴν τῆς τοῦ ἁγίου Νικοδήμου, ἧς ὁ θόλος εἶνε παρεμφερὲς τοῦ θόλου τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ φέρεται ἐπὶ ταπεινοῦ τυμπάνου.

Τινὲς ἐψεξαν τοὺς θόλους τούτους, ἰσχυριζόμενοι ὅτι δὲν συναρμολογοῦνται ἀκριβῶς πρὸς τὸ λοιπὸν οἰκοδόμημα, ἀλλ' ὅτι φαίνονται ὡς τι παρεῖσακτον καὶ πρόσθετον. Τοιαύτη μομφὴ εἶνε μὲν δικαία, ἀλλὰ νομιζόμεν, ὅτι ὁσάκις ἐν μέσῳ τετραγώνου οἰκοδομήματος ὑψούται ὁ ἐπὶ τυμπάνου ἐπιφερόμενος θόλος, ἐκλείπει τὸ ἀνωτέρω ἄτοπον. Ἡ ὀλίγον ἀπέχουσα τῶν Ἀθηνῶν, εὐμορφὴ ἐκκλησιὰ λεγομένη, ἡ μικρὰ καὶ ἔρημος νῦν, ἔχει τοιαύτας ἀναλογίας, ὥστε παρουσιάζει σύνολόν τι εὐρυθμὸν καὶ κανονικόν, ὅπερ δικαιολογεῖ, τοῦτο τοῦλάχιστον, τὴν ἐπωνυμίαν αὐτῆς.

IA'.

Ἐξωτερικῶς αἱ πρῶται βυζαντιναὶ ἐκκλησίαι στεροῦνται οἰοῦδήποτε ἀρχιτεκτονικοῦ κόσμου. Μόνον διὰ τῆς τῶν πλίνθων συνδρομῆς, τασσομένων κατὰ καμπύλας ἢ καθ' ὀριζοντίους γραμμάς, διακόπτεται ἐνίοτε τὸ κενόν τῶν τοίχων αὐτῶν. Ὁ ναὸς μάλιστα τῆς ἁγίας Σοφίας εἶνε πάντῃ γυμνός

(1) Κατ' ἄλλους εἶνε ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Θεοδώρου.

ἀρχιτεκτονικῶν κοσμημάτων, ἅπασα δὲ ἡ ἐξωτερικὴ αὐτοῦ καλλονὴ συνίσταται εἰς τὴν ἁρμονίαν τῶν μεγάλων του γραμμῶν, ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο ἀποτελεῖ ὁ ναὸς ἐκεῖνος ἑτέραν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἀρχιτεκτονικὴν, ἧτις περιεποιήθη ἐπὶ μᾶλλον τὴν ἐξωτερικὴν τῶν ναῶν διακόσμησην. Ἄλλως τε ἡ διαφορὰ αὕτη ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ διαφοροῦ προορισμοῦ ἐκάστου αὐτῶν. Οἱ ναοὶ τῆς πολυθείας ἦσαν κυρίως ὀρισμένοι εἰς κατοικίαν τοῦ θεοῦ. Τὰ πλήθη κατὰ τὰς μεγάλας τελετὰς παρέμενον ὑπὸ τὰς ἐξωτερικὰς στοὰς τοῦ ναοῦ. Ἀπ' ἐναντίας ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία, ὡς δηλοῖ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα, ἦτο οἰκοδόμημα ἐντὸς τοῦ ὁποίου συνήρχοντο οἱ πιστοὶ ἵνα τελῶσι τὰ τῆς θρησκείας των, καὶ αἱ θρησκευτικαὶ αὐτῶν τελεταὶ διήρκουν ἐπὶ πολλὰς ὥρας. Ἐνίοτε μάλιστα καὶ ὀλονυκτίας διέμενον ἐντὸς προσευχόμενοι καὶ ἔχοντες. Ἦτο ἄρα φυσικόν νὰ καταβάλλωσιν οἱ βυζαντινοὶ πλεῖστον ἐπιμέλειαν περὶ τὴν ἐσωτερικὴν τῶν ἐκκλησιῶν των λαμπρότητα, ὀλιγορροῦντες τὴν ἐξωτερικὴν. Βραδύτερον ὁμοῦ εἰδείκνυον πλεῖστον μέρησαν εἰς τὴν διὰ μαρμάρων πολυτελεστέραν κατασκευὴν τῶν διδύμων θυρίδων, ἃς ἤνοιγον εἰς τὰς τρεῖς συνήθως κόγχας, εἰς τὸ τυμπάνον τοῦ θόλου καὶ εἰς ἄλλα τοῦ ναοῦ μέρη.

Προσέτι ἐκ τῶν θρησκευτικῶν ἀναγκῶν ὑπηγορεύθησαν αἱ διάφοροι τῆς ἐκκλησίας διαίρεσεις. Οὕτω, χάριν τῶν κατηγουμένων εἰσέτι χριστιανῶν, ἐπενεσθήσαν οἱ νάρθηκες. Ἐπειδὴ δὲ ἀπηγορεύετο ἡ ἐντὸς τῶν ἐκκλησιῶν ἀνάμιξις τῶν φύλων, ἐπενεσθή τὸ γυναικεῖον. Τούτου ὁμοῦ μόνον ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐγένετο χρῆσις, διότι ἐν ταῖς τῶν δυτικῶν ἐκκλησίαις δὲν ἐθεωρήθη ἀναγκαῖα ἡ τῶν φύλων διάκρισις. Τινὲς φρονοῦσιν ὅτι ὁ ἐπὶ τῶν κιονοκράνων προσεπιτιθέμενος ἐκεῖνος ἄχαρις κύβος, (dosseret), ὅστις ἀποτελεῖ ἐν τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἐπενεσθή ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ μακρύνωσιν ἐπ' ὀλίγον τοὺς κίονας, οὓς ἐλάμβανον ἐξ ἄλλων κτιρίων, ἵνα καταστήσωσιν αὐτοὺς χρησίμους εἰς τὸ νέον οἰκοδόμημα.

IE'.

Τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν βυζαντινῶν τέχνην κατατάσσουσι συνήθως εἰς τρεῖς κυρίως περιόδους. Γνώρισμα τῆς πρώτης περιόδου εἶνε ἡ Βασιλική, ἧτις, πλάσμα οὖσα τῶν Ἑλλήνων, ἐτελειοποιήθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, καὶ ἐτροποποιήθη ἀκολουθῶς πρὸς χρῆσιν τῆς χριστιανικῆς λατρείας (1). Ἡ περίοδος αὕτη τῆς βυζαντινῆς τέχνης ἀρχεταὶ ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος καὶ προβαίνει μέχρι τοῦ ἡμίσεος τῆς πέμπτης, δηλαδή ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Κατὰ τὸν ρυθμὸν τοῦτον τῆς πρώτης περιόδου ἐκτίσθη ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου καὶ ἄλλαι ἐν Ρώμῃ.

(1) Κατ' ἀρχὰς ἡ Βασιλικὴ ἔχρησιμεῖται ὡς συνέργωνται οἱ πραγματευόμενοι ἐν τῷ αὐτῷ, ἦτο δὲ τι προσόνομα καὶ εἰς δικαστήριον τὸ ὅποιον διεῖλε τὰς ἀναφυρόμενας διαφορὰς ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἐξεπροσώπει τὸ δικαστήριον τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως, ἐξ οὗ ἔλαβε τὸ ὄνομα βασιλική.

Ἡ δευτέρα περίοδος ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ὁ ἐκ πλίνθων θόλος ἀντικατέστησε τὴν ἐκ ξύλου ὀροφήν, τὴν ξυλότρουλλον λεγομένην ὑπὸ τινῶν χρονολογῶν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ θόλος κατασκευάσθη ἡκιστα κυρτός, ἀνευ δὲ τυμπάνου ἐπεκράτητο ἀμέσως ἐπὶ τῶν σφαιρικῶν τριγώνων, τῶν πληρῶν τὰς ὑπὸ τῶν ἀψίδων σχηματιζομένας γωνίας, καὶ ὑψοῦτο ἀκριβῶς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἐκκλησίας. Τὸ τόξον στρέφεται ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τῶν κίωνων, καὶ τέλος ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἀρισταμένη τῆς βυζαντινῆς, ἄρχεται λαμβάνουσα ἴδιον χαρακτήρα. Ἡ ἐποχὴ αὕτη ἄρχεται ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος καὶ χωρεῖ ἀκμάζουσα μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς ὀγδόης. Ἡ ἐκκλησία Σεργίου καὶ Βάκχου καὶ ἡ τῆς ἁγίας Σοφίας εἶνε τὰ κάλλιστα τῆς περιόδου ταύτης δείγματα. Ἡ ἐν Ραβέννῃ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Βιταλίου ἐκτίσθη κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ναοῦ τοῦ Σεργίου καὶ Βάκχου. Ἐν τοῖς ναοῖς τῆς περιόδου ταύτης οὐδεμία παρατηρεῖται ἐξωτερικὴ διακόσμησις.

Ἡ τρίτη περίοδος ἄρχεται ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος καὶ λήγει περὶ τὰ μέσα τῆς πεντεκαίδεκάτης. Κατὰ τὴν τρίτην ταύτην καὶ τελευταίαν περίοδον ἡ τέχνη ἤκμασεν ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα καὶ ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν, δηλαδὴ κατὰ τὴν ἐνάτην, δεκάτην καὶ ἐνδεκάτην ἑκατονταετηρίδα. Ἡ βυζαντινὴ τότε ἐκκλησία προσέλαβε σχῆμα καὶ διακόσμησιν ἴδιαν, κύριος δὲ χαρακτήρ αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ κεντρικὸς θόλος μετὰ τυμπάνου, κοσμομένου διὰ διδύμων ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον θυρίδων. Τὸ τύμπανον τοῦτο στηρίζεται ἐσωτερικῶς ἐπὶ τεσσάρων λεπτοτάτων κίωνων καὶ δεσπόζει τοῦ λοιποῦ οἰκοδομήματος. Αἱ τρεῖς κόγχαι κοσμοῦσι πάντοτε τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ναοῦ, τὸ δὲ γυναικεῖον, τὸ ὁποῖον προτοῦ ἐξετείνετο ἐν ἀμφοτέραις ταῖς πλευραῖς τοῦ ναοῦ, ἤδη περιορίζεται μόνον ἄνω τοῦ νάρθηκος. Αἱ ἐκκλησίαι ἤρχισαν νὰ λαμβάνωσιν ἐξωτερικῶς κόσμον τινά, τὰ δὲ μουσειώματα καὶ αἱ ὑπερβολαὶ ἐκ πλίνθων ὀπτῶν εἶτε ἐκ μαρμάρων ἀποτελοῦσιν ἤδη τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν διακόσμησιν. Ἐνίοτε, ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν ἐκκλησιῶν τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς περιόδου ταύτης, ἀπαντῶσιν ὑδρογραφίαι τινὲς καὶ ἀνάγλυφοι μορφῶν ἁγίων (1).

Ἡ περίοδος αὕτη εἶνε καὶ ἡ τελευταία τῆς βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς, οὔτε μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν τούρκων ὑποδούλωσιν τοῦ γένους ἦτο δυνατὴ οἰαδήποτε τῶν διαφορῶν τῆς τέχνης κλάδων ἐξέλιξις. Οὐδὲν ἦττον ἐν μιᾷ τῆς ἑλληνικῆς γῆς γωνίᾳ, ἐνθα ἡ δηλητηριώδης πνοὴ τῆς τουρκικῆς βαρβαρότητος δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσχωρήσῃ ὅπως στερεύσῃ πᾶσαν εὐφυίαν, ἀνεφάνη προσπάθειά τις πρὸς μεταρρυθμίσειν τῆς ἐκχυδαίσθησης θρησκευτικῆς γραφικῆς. Ἐννοοῦμεν τὰς νήσους ἐκεῖνας, αἵτινες ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρως ἀπετέλεσαν μέρος τοῦ ἐνετικῆς κράτους, καὶ ἐτήρησαν συνεχῆς μετὰ τῆς πρωτεύουσας αὐτοῦ σχέσεις. Ἐκεῖ ἐν τῇ Κρήτῃ καὶ ταῖς ἰονίαις νή-

σοις ἐγεννήθη ὁ ἰταλοβυζαντινὸς ρυθμὸς, ἡ τελευταία μορφή ἣν ἔλαβεν ἡ βυζαντινὴ τέχνη, ἥτις ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐδέσποσεν ἐφ' ὅλης τῆς χριστιανικῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐπὶ μέρους τινός τῆς Δύσεως.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ο ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ¹

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ποτὲ δὲν εἶχεν ἴδῃ τὸν ἄνδρα τῆς οὕτως ἀπέλιπιδά.

Ἐνόησεν ὅτι ἡ καταστροφὴ τῶν θά ἦτο μεγάλη, ἀλλ' ἡ φαντασία τῆς δὲν προσήγγισε τὴν πραγματικότητα τὴν σκληρὰν. Ὅτι εἶναι πτωχοί, ὅτι εἶναι κατὰ χρεοὶ μόνον ἐπίστευε.

Τοῦτο δὲν τὴν ἀπῆλπικεν ἑναγκαλιζομένη δὲ τὴν κεφαλὴν του, σπογγίζουσα τὰ δάκρυά του, ἡ ἀπλὴ ἀλλ' ἠρωικὴ αὐτὴ γυνή, ἐμπνεομένη ὑπὸ τῆς ἀπείρου πρὸς αὐτὸν ἀροσιώσεως τῆς, εὔρε θερμοῦς παρμυθίας λόγους.

— Τί κατάστασις εἶναι αὕτη, Γεώργη μου; Στρατιώτης εἶσαι σύ; Καλὰ ἐφτωχύνουμε, ἐδυστυχίσαμε, ἐχρεωθήκαμε. Καὶ με τοῦτο τί; Σοῦ παραπονέθηκα ἐγὼ ποτέ; Σοῦ εἶπα ποτὲ πικρὸν λόγον; Τώρα μόνον γιὰ σένα, ἐπειδὴ σὲ βλέπω καὶ ὑποφέρεις τόσο, ἂν δὲν σὲ πικραίνῃ, θὰ σὲ παρακαλέσω νὰ μὴ παίξῃς πλέον. Μοῦ τὸ ὀρκίζεσαι, Γεώργη, στὰ κεραλάκια τῶν παιδιῶν μας;

— ὦ! Ναί, Εἰρήνη. Σοῦ τὸ ὀρκίζομαι καὶ πιστευθεὶς με δὲν θὰ δοκιμάσω καμμιά δυσκολία διὰ νὰ φυλάξω τὸν ὄρο μου.

Αὕτη δὲ, τὴν ὅποιον ἡ ἀπαισία τῶν λόγων του ἔνοιαι διέλαθε τέλος, ἐξηκολούθησε μετὰ πεποιθήσεως σθεναρᾶς, ἣν ἠντλησεν ἐκ τῆς διαβεβαιώσεως τοῦ ἀνδρός τῆς.

— Τότε μὴ ἀνησυχῆς διὰ τίποτε, Γεώργη μου. Ὅλα διορθῶνται. Θὰ πεινάσουμε, θὰ στερηθοῦμε, ἴσως γιὰ καιρὸ, ἀλλὰ θὰ σηκωθοῦμε πάλι ὀρθοί. Εἶδες ἐκεῖ; Εἶμασθε ὅλοι γεροί, δοξασιμένους νὰ ἦναι ὁ Θεός. Λοιπὸν ξερὸ ψωμί, ὀλίγο προσφάει καὶ τὸ κέρδος θὰ ἦναι διπλό. Θὰ μοῦ μένῃ ὅλη ἡ ἡμέρα γιὰ τὸ βελόνι, μὰ ὅλη. Ὅσο γιὰ τὴ νύχτα, εἶναι καὶ ἄλλαι δουλειαὶ νὰ μὴ κουράζωνται τὰ μάτια. Τὰ βλέπεις αὐτὰ τὰ χέρια, Γεώργη μου; Δὲν τὰ τρομάζει καμμιά δουλειά. Θὰ δουλέψω γερά νὰ ἰδῆς. Καὶ ποῦ εἶσαι ἀκόμη!—Σὲ τρία χρόνια θὰ δουλεύῃ καὶ τὸ βελόνι τῶν κοριτσιῶν μας. — Μὰ ἐκάηκε τὸ σπῆτι μας, μὰ ἐγένετο ὅλο στάχτη, τίποτε δὲν ἀπόμεινε. Πάλι τὰ θεμέλια, ἡ γῆς μένουσιν ἡ δουλειά, ἡ οἰκονομία. Θὰ τὸ σηκώσουμε πάλι τὸ σπιτάκι μας, νὰ δῆς. Θὰ τὸ ξαναχτίσουμε καὶ ἄς ματόνουν τὰ δάχτυλά μας καὶ ἄς πέρτουν τὰ νύχια μας. Τότε θὰ τὸ πονοῦμε πλεῖο πολὺ, τότε θὰ ἦναι πλεῖο γλυκεῖα ἡ εὐτυχία, γιατί πρώτα τὴν εἴχαμε, ἔτσι νὰ ποῦμε, χάρισμα καὶ δὲν τὴν ψηφούσαμε. Νὰ δῆς, Γεώργη μου, σὲ τρία χρόνια τὸ

πολύ, αὐτὰ τὰ χρέη, ποῦ σοῦ ταισιρίζουν τὴν καρδιά, θὰ τὰ πληρώσουμε ὅλα, ὡς τὸ λεπτό, δὲν θέλουμε νὰ μᾶς χαρίσῃ κανεὶς τίποτα καὶ ἔπειτα θὰ ἀργήσουμε νὰ βάνουμε κατὰ μέρος πάλι γιὰ τὰ κορίτσια σου. Ἐγὼ γιὰ χρόνια δὲν θέλω ἐξόδο γιὰ ρούχα. Δὲν θὰ βγαίνω ὅσο γιὰ τὴν ἐκκλησία, ὁ Μεγαλόδυναμος θὰ καταδεχθῆ νὰ ἀκούῃ καὶ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ σπῆτι τὴν ταπεινὴ μου παράκλησι, ὅταν θὰ τοῦ ζητῶ ὑγεία καὶ θάρρος. — Ἀλλὰ τὴ στέρησι, τὴ φτώχεια, νὰ τὴν δεχθῆς παληκαρία, με τὸ στήθος μπρός, με τὴν χαρὰ στὴν καρδιά καὶ με τὸ γέλιο στὸ στόμα. Ἐσὺ δὲν μοῦ ἐλεγες πῶς ἔτσι ἀντίκρυζες πάντα τὸ στόμα τοῦ τουφεκιοῦ; Τί νομίζεις; Μιὰ παντοεινὴ μάχη εἶναι καὶ ἡ ζωὴ, Γεώργη μου.

Ἐλάλει μετὰ τόσο σθένους, ὥστε ἤθελέ τις νομίσει, ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην τῆς τελείας τοῦ ἀνδρός αὐτῆς ἀποκαρτερήσεως, ἡ γυνὴ τοῦ στρατιώτου εἶχε λάθει ἀνὰ χεῖρας τὴν σάλπιγγα, σαλπίζουσα ἠρωικῶν κατὰ τῆς Συμπορίας ἐπέλασιν.

Καὶ οἱ λόγοι τῆς ἐξήρχοντο τοῦ στόματός τῆς, ὡς γείμαρρος περισφιγγόμενος ἐν στενῷ καὶ ὑπερεκχειλίζων τραχεῖς, ἀσύνητοι, ἀκαλαίσθητοι, ἀλλὰ στιβαροὶ καὶ ὑμῆες στρεβλοὶ τὴν ἔκφρασιν, ὡς νομῆς σάκρους, ἀλλὰ στερεοί, ὡς αὐτοί. Καὶ ὁ γείμαρρος οὗτος ὁ ὀρμητικὸς ἐκελάριζεν ἐν τούτοις διὰ τῆς γλυκεῖας φωνῆς τῆς, γλυκυτέρας ἐτι ἐκ τῆς ἀγάπης δι' ἧς διεπνέετο λαλοῦσα, ἐκ τῶν δακρύων τῆς ἀροσιώσεως, μεθ' ὧν συνῶδευε τοὺς λόγους τῆς.

Ὁ δὲ Γεώργιος ἐκυριεύετο κατὰ μικρὸν ὑπὸ τῶν παραμυθητικῶν τούτων λόγων. Εἰσεδέχετο σταγόνα πρὸς σταγόνα τὴν δρόσον των, ὡς ὁ θνήσκων ἐκ δίψης ἐν ἀύχμηρᾷ ἐρήμῳ. Ἐλησμόνησε πρὸς στιγμὴν τὴν πραγματικὴν τὴν σκληρὰν καὶ ἤγειρε δειλὸν τὸ βλέμμα πρὸς τὴν Ἐλπίδα. Ποσάκις ἐν γνώσει δραπτόμεθα χιμαιρικῶν ἐλπίδων ποσάκις ναρκόνομεν τὴν ὀδύνην τῆς ἀπογνώσεως μεθ' ὧν εἶναι, τὰ ὅποια γνωρίζομεν, οἶμοι, ὅτι εἶναι ὄνειρα!

Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ ὑστάτου τούτου κλάδου τῆς ἐλπίδος τῆς ἀορίστου, τοῦ ὁποῖου εἶχτο αἰωρούμενος ὑπερᾶνω τῆς ἀβύσσου, τὸν ἀπέσπασεν ἐν ἀγνοίᾳ τῆς αὐτῆς ἡ Εἰρήνη.

— Ἄν εἶχες ἐγγίσει ξένα χρήματα, ἂν εἶχες ἀτιμάσει τὸ χέρι σου μετὰ τὰ χρήματα τοῦ δημοσίου, ὦ, τότε ἄλλαζε τὸ πράγμα δὲν μᾶς ἔμενε παρὰ νὰ βάλουμε ὅλοι ἀπὸ μιὰ πέτρα στὸ λαϊμό, σὺ, ἐγὼ, τὰ παιδάκια μας. Ἀλλὰ ξεύρω ἐγὼ καλὰ τὸ Γεώργη μου, καὶ αὐτὴ τὴν ροθερὴν δυστυχία, τὴν ἀδιόρθωτην σὺν τὸ θάνατο, δὲν θὰ τὴν ροθηθῶ ποτὲ ἀπὸ σένα.

— Δὲν ἐπίστευα, ἐψιθύρισε, ὅτι σὺ, δυστυχημένη, θὰ μοῦ ἐδιάβαζες τὴν τελευταία στιγμὴ τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου μου. Ἵπομονή.

Ἠγέρθη φρίσσων.

— Ἵπάγω νὰ ἀναπαυθῶ ὀλίγον, Εἰρήνη.

— Ναί, Γεώργη μου, εἶσαι κατὰκοπος εἶμαι βεβαία, ὅτι δὲν ἐκλείσεις μάτι ἀπόψε ἐξὼ χαλάει ὁ κόσμος. Μαυρίλα, βορίζε καὶ χιόνι. Κοιμήσου καὶ, ὅταν θὰ ξυπνήσῃς, θὰ ἰδῆς πῶς δὲν θὰ βλέπῃς τὴν κατάστασίν μας τόσο μαύρη.

Ἐἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν του ἔλαβε τὸ ἀπὸ τοῦ

τοίχου ἀνηρτημένον περιστροφὸν καὶ ἐνέθηκεν ἐν αὐτῷ φουσίγγιον.

Κρατῶν τὸ περιστροφὸν ἔπεσε βαρὺς ἐπὶ καθίσματος καὶ ὁμως ἡ χεὶρ ἔμενε ἀδρανῆς, διατάζουσα νὰ ἐπιληφθῆ τοῦ ἔργου τῆς ἀπολυτρώσεως. Ὁ Φόβος, ναί, ὁ Φόβος ὁ παγερός ἐπτερυγίζε περὶ αὐτόν. Μὴ τὸν κρίνωμεν αὐστηρῶς. Αὐτὸς ὁ Θεάνθρωπος ἐλειποψύχησε πρὸς στιγμὴν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ.

— Ἄν ἠθουόμην, εἶπε; Ἄν τὸ στρατοδικεῖον ἤθελεν ἐκτιμῆσαι ὑπὸ τίνας περιστάσεις ἔφθασα εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον; Ἄν ἤθελον λυπηθῆ τὰ παιδιὰ μου; Ἄλλ' ἡ ἀντίδρασις ἐπηκολούθησεν ἄμεσως, ἀπότομος, ἀγρία.

Ἠγέρθη κατήγορος ἑαυτοῦ ἀδυσώπητος. Ἐστησεν ἐκεῖ ἀντικρὺ τῆς συνειδήσεώς του τὸ ἄλλο τοῦ Ἐγὼ, τὸν κλέπτην, τὸν ἐνοχόν, πτύσσοντα, ἀναπολόγητον.

Σὺ, ἄθλιε, εἶπε, θὰ ἐβγαζες τέτοια ἀπόφασιν, ἂν ἐκάθησο εἰς τὴν ἔδρα τοῦ στρατοδίκου; Ἀλλὰ ζητεῖς προφάσεις διὰ νὰ ζήσης, δειλέ. Νὰ ζήσης, ἔστω καὶ ἀτιμασμένος, καταδικος, δεσμώτης. Ἐνῶ διὰ τὴν γυναῖκα σου, διὰ τὰ παιδιὰ σου τὰ ἔρημα, θὰ ἦσαι ἄχρηστος, περισσότερο ἄχρηστος παρὰ ἂν ἦσουν νεκροί, θέλεις νὰ ζήσης, ἄθλιε, διὰ νὰ τοὺς βασανίζῃς περισσότερο, διὰ νὰ τοὺς διατηρήσῃς ζωντανή, ἀκόμητη, φρέσκα πάντοτε τὴν ἀτιμία τους. Ἡ γυναῖκα σου χήρα, τὰ παιδιὰ σου ὄρφανὰ καὶ ὁμως νὰ σέρωνται ἐκεῖ κάθε μέρα στὴ βρωμερὴ φυλακὴ σου διὰ νὰ βοηθοῦν σὲ, νὰ παρηγοροῦν σὲ, νὰ τρέφουν σὲ, λωποδύτη. Καὶ καλὰ νὰ ἔχη ἡ ἄμοιρη καμμιά δραχμὴ στὸ χέρι γιὰ τὸν ἐπιστάτην ἄλλως νὰ τὴ διώχῃ τὴν κατασφραγισμένην καὶ αὐτὴ νὰ φεύγῃ μετὰ τὸ κεφάλι σκυφτό, μαζεύοντας τὸ κουρελιασμένον φόρεμα καὶ σέρνοντας ἀπὸ τὸ χέρι τὰ ζυπόλυτα παιδιὰ σου, ἐνῶ πίσω τους ἄγριας θὰ γαυγίζουσι ἡ Βρυσία καὶ ἡ Καταφρόνια. Καὶ αὐτὰ γιατί; Γιὰ νὰ ζῆς ἐσὺ μέσα σὲ μιὰ βρωμερὴ, σὲ μιὰ σκουληκιασμένη φυλακὴ τῆ ζωῆ τῆς ἀράχνας, τῆ ζωῆ τοῦ σκορπιῦ, ποῦ τρέφει τὸ φαρμάκι του κάτω ἀπὸ ταῖς μουχλιασμέναις πέτρας. Νὰ στρώνεσαι στὸ λιγδιασμένον, στὸ βρωμοπότιστο πάτωμα σταυροπόδι, με καμμιά τριανταριά κακούργους, ἕνας σωρὸς ἀπὸ σάπιας ψυχαῖς, ἀπὸ πανιασμένα, μουχλιασμένα κορμιά καὶ νὰ βίχνηςαι στὸ ζεῦκι μαζύ τους, στὸ γκιουβέτσι, στὴν τσότρα, στὸ μπουζούκι καὶ ὕστερα ἀνάμεσα στὰ φρόκαλα, ἀνάμεσα στὰ σκορπισμένα ἀποφάγια, νὰ βγαίνῃ ἀπὸ κανένα σελάχι ἡ λιγδιασμένη τράπουλα, μαύρη, βρωμερὴ, σὺν τὴν ψυχῇ σου, σὺν τοὺς συντρόφους τῆς ἀτιμίας σου. Καὶ ὁ ἀρχιφύλαξ ἀπ' ἐξὼ ἀπὸ τὰ σιδερένια κάγκελα νὰ σὲ δείχνῃ στὴ φρουρὰ τῆς φυλακῆς. «Τὸν βλέπετε αὐτὸν ἐκεῖ τὸ λωποδύτη, ποῦ παίζει σκαμπίλι σταυροπόδι; Ἦτανε, μωρὲ μάτια μου, λοχαγὸς αὐτὸς ποῦ βλέπετε; οἱ σκοποὶ τοῦ ἐφῆραν ὄπλα, καὶ μὴ ρωτᾶς ἂν ἐπρόσθανε νὰ ἀρπάξῃ ἀκόμη ἕνα γαλόνι, πρὶν τὸν χραπάσῃ ὁ εἰσηγητής, θὰ τοῦ ἔκαναν καὶ παρουσιάστε ἄρμ!» Σοῦ ἀρέσει ἡ εἰκόνα σου, λοχαγε Γεώργη Βορίδη; Ἄλλ' ὄχι δὲν θὰ ρθᾶσω ὡς ἐκεῖ. Ἄς μὴ προέξορλῶ μόνος

(1) Pulgher, Les anciennes églises byzantines. 1878.

μου τὴ βρυσὴ καὶ τὸ φαρμάκι ποῦ θὰ ρίξουν ἀ-
ριο ὅλοι στὸ λειψανό μου. Ἄν ἦμαι κλέφτης, ἔχω
τὴ δύναμι νὰ ἀπαλλάξω ἀπὸ ἓνα μάτσιο κόπο τὸ
στρατοδικεῖο.

Προσέβλεψε τότε τὴν εἰκόνα τῆς γυναικὸς του,
τὴν εἰκόνα τῶν τέκνων του, ἅτινα εἶχον φωτογρα-
φηθῆ ἐν συμπλέγματι· ἔσφιγγεν ἐπὶ τοῦ στήθους
σπασμωδικῶς τὰ προσφιλῆ ἰνδάλματα· εἶτα δὲ θεῖς
αὐτὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

Ἡ ψυχρὰ κἀνὴ τοῦ περιστρόφου ἔψαυσε τὸν φλέ-
γοντα κρόταφον τοῦ Γεωργίου. Ἐπίεσε τότε τὴν
σκανδάλην· ἡ σφύρα ἐκρότησε ξηρῶς, ἀλλὰ τὸ φυ-
σίγγιον ἐξ ἀρλογιστίας δὲν ἐξεπυροκρότησε.

Πελιδνός, προσόμοιος πτώματι, ἀπέθηκεν ἐπὶ τῆς
τραπέζης τὸ περιστρόφον μετὰ τοὺς ὀφθαλμούς ἀπλα-
νεῖς ἐκ τοῦ τρόμου· τοῦ τρόμου τῆς ζωῆς ἤδη, οὐχί
τοῦ θανάτου.

— Ὁ Θεὸς μου ἀρνείται, εἶπε, τὴν ἐλεημοσύνη
τοῦ τάφου· ἀλλὰ δὲν θὰ ἦναι μέχρι τέλους ἀδυ-
σώπητος. Ἐμπρός.

Καὶ ἀτάρχως ἤνοιξε τὴν σύρτην τοῦ γραφείου
τοῦ ἔλαβεν ἕτερα φυσίγγια καὶ τὰ ἐνέθηκεν ἐντὸς
τοῦ περιστρόφου.

Ἦδη ὁ μικρὸς ἀγνιόπαις διήρχετο πρὸ τῆς οἰ-
κίας του· καὶ τὰ βομβουῖντα ὠτα τοῦ λοχαγοῦ
ἐπληττεν ἀόριστος, ὡς ψίθυρος παραπόνου, ἡ φωνὴ
του. «Τὸ παράρτημα, τὸ παράρτημα, πέντε λεπτά».

Τότε δὲ ὑστάτη παραμυθία ἔφθασε πρὸς αὐτόν,
μουσικὴ ἀρρήτου γλυκύτητος, ἡ φωνὴ τῆς Ἐλε-
νούλας του.

— Μητέρα· δὸς μου σοῦ λέω πέντε λεπτά· θέλω
νὰ ἀγοράσω τὸ παράρτημα.

Ἡχροάσθη ἐπὶ τινα δευτερόλεπτα ἀπλήστως,
εὐφροσύνως μειδιών, μετὰ προσηλώσεως παράφρο-
νος· ἀλλ' ἐσίγα ἤδη ἡ φωνὴ τῆς κόρης του καὶ τὸ
περιστρόφον ὑψώθη καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ κροτάφου.

Τὴν αὐτὴν ὁμῶς στιγμὴν τριπλαῖ κραυγαὶ θριαμβοῦ
τῆς γυναικὸς του καὶ τῶν τέκνων του, ἰαχαὶ
χαρῆς μεθυστικῆς, φωναὶ πανηγυρισμοῦ ἀντήχη-
σαν. Συγχρόνως δὲ εἰσῆλασεν εἰς τὸ δωμάτιόν του,
ἡ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα του. «Τί χαρά, τί εὐτυχία,
πατέρα· ὁ πρώτος ἀριθμὸς τοῦ λαχείου τῶν ἀρ-
χαιοτήτων».

Ἡγέρθη ἐνεός, ὡς ὁ αἰφνιδίως ἀρυπνιζόμενος
ἀπὸ βάρους ὕπνου. Ἦκουε τὰς λέξεις ταύτας,
ἀλλ' οὐδὲν ἐνόησε. Διεῖδε μόνον ἀόριστως, συγκεχυ-
μένως, ἐν τῇ εἰσελάσει ταύτῃ τῆς οἰκογενείας του,
τοὺς νικητὰς τοῦ θανάτου. Αἱ μικραὶ χεῖρες τῶν τέ-
κνων του ἐκίνουν θριαμβευτικῶς, ἡ μὲν γραμματίον
τοῦ λαχείου τῆς ἀρχαιολογικῆς εταιρίας, ἡ δὲ πα-
ράρτημα ἐφημερίδος, ἐν ᾧ περιείχοντο οἱ κερδίσαν-
τες ἀριθμοί. Τότε ἀνεπόλησεν, ὅτι, τῇ φορτικῇ πα-
ρακλήσει τῶν μικρῶν, εἶχεν ἀγοράσει πρὸ μηνῶν
ἀφιερῶν εἰς τὴν τύχην τῶν ἐν γραμματίον. Καὶ ἤδη
ἐν τῇ συνεχεί κινήσει τῶν χειρῶν τῶν δύο διδύμων
του διεβλεπε, διὰ μέσου τῆς ὀμίχλης τοῦ ἀρυπνιζο-
μένου πνεύματός του δύο Ἀγγέλους τῆς Ζωῆς, ἀπο-
διώκοντας ἐκεῖθεν τὸν Θάνατον, ὅστις, ἀπλώσας τὰς
σκοτεινὰς αὐτοῦ πτέρυγας, ἀπέπη μακρὰν τοῦ οἴ-
κου ἐκεῖνου.

Τὸ περιστρόφον ἔπεσε τῶν χειρῶν του μετὰ κρό-
του. Ἡ δὲ Εἰρήνη, ἥτις, ὡς ὁ πλέων ἐν σκοτεινῇ,
διὰ τοῦ φωτός τῆς ἀστραπῆς διόραξ τὸν σκοπέλον,
ἐφ' οὗ ἐμελλε νὰ συντριβῆ, φρίσσουσα διεῖδεν οἶαν
καταστροφὴν παρεσκευάζε κατ' αὐτῆς καὶ τῶν τέ-
κνων τῆς τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ μοῖρα· ῥήξασα δὲ
κραυγὴν φρίκης τὸν περιέβαλε διὰ τῆς ἀγκάλης τῆς,
ἐχομένη αὐτοῦ ἐμμανῶς, παραφύρως, ἐν συμπλέγ-
ματι ὅπερ καθίστων μᾶλλον ἀρρηκτον αἱ μικραὶ
χεῖρες τῶν τέκνων τῶν. Τὰ δάκρυα ἔρρεον ἀπὸ τῶν
ὀφθαλμῶν τῶν ἐν λυγμοῖς. Δάκρυα πόνου καὶ στορ-
γῆς, εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεόν, στεναγμοὶ χαρῆς.
Καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ἀρρήτου τῶν αἰσθημάτων τούτων
συγχορισμοῦ ἤκουετο δειλὴ, διακεκομμένη ἡ φωνὴ
τοῦ Γεωργίου. — ὦ παιδιὰ μου, μοῦ ἐχαρίσατε τὴ
ζωὴ σεις εἰς τὰ ὅποια ἐγὼ ἐτοιμάζω τὸ θάνατον·
ἀπεδώσατε τὴν τιμὴν εἰς τὸν πατέρα σας, ἐνῶ ἐγὼ
μαζὺ μετὰ τῆ μακρῆ ὄρρανια σας εἶδα ἀχώριστη
συντροφίαν τὴν ἀτιμία. ὦ! παιδιὰ μου! Καὶ οἱ
λυγμοὶ ἀπέπνιγον τὴν φωνὴν του· καὶ προσψαύων
διὰ τῶν χειλέων τὰς δακρυβρέτους, ἀλλὰ χαρω-
πὰς μύρρας τῶν ἐπανελάμβανεν. «Ὅχι· δὲν εἶναι
ἀλήθεια ὅτι σας ἔδωσα ἐγὼ τὴ ζωὴ. Σεις μὲ ἐρέ-
ρατε σήμερον εἰς τὸν κόσμον».

Καὶ ἐν τῷ ἄμα ὁ μυκώμενος βορρῆς ἐκόπασεν αἰ-
φνης. Τὸ μολυβδόχρουν τοῦ στερεώματος καταπέ-
τασμα ἐρράγη, ἡ φύσις ἐμεῖδίασε γλυκὴ μεῖδιάμα
χαρῆς καὶ αἱ ἡλιακαὶ ἀκτίνες, φαιδραὶ, χαρωπαὶ
κατέκλυσαν τὸ δωμάτιον. Ὁρῶντο ἀληθῶς ἐπι-
ἀραιαὶ τῆς γιγόνος νιράδες, ἀλλ' ἀργυρολαμπεῖς,
ἀκτινοβόλοι, ὑπὸ τὸ ἀπλετον τοῦ ἡλίου φῶς. Καὶ ὁ
σπίνας καὶ ἡ ἀκκθυλλίς, ἀρυπνισθέντα ἐκ τοῦ κατα-
κλυσμοῦ τούτου θάλλουσι καὶ φωτῶς, ἐξέχον ἐκ τῶν
μικρῶν αὐτῶν στομάτων ρύακας τερετισμῶν χαρῆς.
Ἄλλ' ἤδη ὁ Γεωργίος εἶδεν αἰφνης ἀπὸ τοῦ παρα-
θύρου τὸν μικρὸν ἀγνιόπαιδα, ὅστις ἀνέμενε πρὸ τῆς
θύρας τὸ πεντάλεπτον τοῦ ἐπαναλαμβάνων μηχανι-
κῶς. «Οἱ κερδισμένοι ἀριθμοὶ πέντε λεπτά». Ἐν
ἐκχειρίσει δὲ ἀνεκλαλήτου εὐγνωμοσύνης ὤρμησεν
ἐκτὸς τοῦ οἴκου του καὶ ἤρπασεν εἰς τὴν ἀγκάλην
τοῦ τὸν μικρὸν τοῦτον ἀπεσταλμένου τοῦ Θεοῦ, ὅστις,
τὴν ὑστάτην στιγμὴν, ἔφερεν εἰς τὸν ἀπέλιπτα κα-
τάδικον τὴν χάριν τοῦ Παντοδυναμοῦ.

IX

Τὴν πρωῖαν τῆς ἐπιούσης τὸ κέρδος τοῦ γραμ-
ματίου προεξωρλήθη. Τόση δὲ ἦτο τοῦ Βορίδου ἡ
σπουδὴ, ὥστε τὸ προεξωρλήμα ἀπεδεκάτισε τὸ κέρ-
δος. Ἀλλὰ δὲν προσεῖχεν εἰς τοῦτο ὁ διαχειριστὴς
τοῦ συντάγματος. Ἦρκει δι' αὐτόν τὴν στιγμὴν,
καθ' ἣν θὰ ἦνοιγε τὸ χρηματοκιβώτιον, νὰ δυνηθῆ
νὰ θέσῃ ἐν αὐτῷ τὴν δέσμη τῶν τραπέζογραμ-
ματίων.

Αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογενεὶά του ἀνέκτησαν τὴν εὐτυ-
χίαν των. Ἄλλ' ὁ Βορίδης, δὲν εἶναι πλέον ὁ ἀμέρι-
μνος, ὁ εὐτράφης ἄνθρωπος τῶν παρελθόντων χρό-
νων· ἐγένετο ἰσχνός, λειπόσαρκος. Ἡ τῆς δὲ μελανῆ
κόμη του πυκνὴ, σκληρὰ, κεκομμένη στρατιωτικῶς
σχεδὸν ἐν χρῶ, ἐγενεῖν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἀρ-
γυρᾶ. Ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας δὲ αὐτοῦ, τῆς ἀμε-

ΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΗΣ ΤΟΜΗΣ ΤΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΥ ΙΣΘΜΟΥ

22 Ἀπριλίου 1882

ρίμου πρότερον καὶ ἀπαθούς, ἀπετυπώθη ἀνεξίτη-
λος μελαγχολίας σφαγίς. Διαφαίνεται ἐναργῶς, ὅτι
τὴν μορφήν αὐτοῦ, ὑπὸ τὰς συνθήκας τὰς μᾶλλον
τραγικὰς, εἶχον προσψαύσει ποτὲ αἱ μελαναὶ τοῦ
θανάτου πτέρυγες.

Καὶ εἰς τὰ τοῦ βίου των ἐν γένει ἐπῆλθον οὐσιώ-
δεις μεταβολαί. Ἐν πρώτοις ἀπέκτησαν υἱὸν ἐν-
νεκετῆ χωρὶς ἡ Εἰρήνη νὰ λάβῃ τὸν κόπον τοῦ το-
κετοῦ. Τούλάχιστον παρετηρήθη ὅτι καθ' ἐκάστην
ὁ λοχαγὸς πρὸ τῆς ὥρας τοῦ γραφείου του, ὄδηγε
εἰς τὸ σχολεῖον, πλὴν τῶν δύο κορασιῶν καὶ ἐν μι-
κρὸν ἄρρεν, εὐθυμον, εὐτυχές, ἐξ υἱοθεσίας ἀδελφῶν
τῶν θυγατέρων του.

Εἰς τοὺς ἀδιακρίτους οἴτινες τὸν ἐρωτοῦν περὶ αὐ-
τοῦ εἶναι, λέγει, ἓνα ὄρρανό, ποῦ ἄρρησε στοὺς
πέντε δρόμους γῆρα ἐξαδέλφη του ἀποθανοῦσα εἰς
τὴν πατρίδα του. Καὶ ἂν δὲ ἡ ἐξήγησις αὐτὴ δὲν
φαίνεται εἰς ὅλους ἐπαρκῆς, τοῦτο δὲν θὰ ἐμποδίσῃ
τὸν Βορίδην νὰ χαρίσῃ εἰς τὸν Μιχαλάκη τὸ ἐπιώ-
νυμόν του, ὅπως αὐτὸς εἶχε χαρίσει εἰς ὅλην τὴν
οἰκογενεὶάν του τὴν ζωὴν.

Τὰς εὐκολίας τοῦ ταμείου ἐξακολουθεῖ παρέχων
εἰς τοὺς συναδέλφους του ὁ λοχαγὸς μετὰ μεζονος
ἐπι συμπάθους προθυμίας. Ἀπώλεσεν ὁμῶς ἤδη
τὰς χαριτολογίας του, τὴν πρὸς τὸ ἀστεῖζεσθαι τά-
σιν. Ὅπως τούναντιον συγνάκις φέρει τὸν λόγον
ἐπὶ ἀντικειμένου ἡκίστα φαιδρῶν, ἐπὶ τῶν καταστρο-
φῶν τοῦ χαρτοπαίγνιου.

Ὁ ἀπλοῦς αὐτὸς ἄνθρωπος λαμβάνει τότε ὕψος
ἐμπνευσμένου προφήτου. Ἀνευρίσκει φράσεις, ὑπὸ
τὰς ὁποίας φρίσσουσιν οἱ ἀκρωμένοι αὐτοῦ· διότι

λαλεῖ μετὰ τοῦ τρομεροῦ κύρους, μεθ' οὗ ἤθελε λα-
λήσει περὶ τοῦ θανάτου, δραπέτης τις τοῦ τάφου,
περιβεβημένος ἐπι τὴν λευκὴν γλαυκίδα τοῦ σαβάνου.
Ἡ δὲ φωνὴ του, ὅταν ἐπιλαμβάνεται τοῦ θέματος
τούτου, ἐξέρχεται τοῦ στόματός του βραδεία, ὑπο-
τρέμουσα, ἀσθενής, ὡς ἂν, πρὶν φθάσῃ τὰ ὠτα
τῶν ἀκρωμένων, διήρχετο δι' ὅλης τῆς σκοτεινῆς
ἀποστάσεως τῶν διετῶν συμφορῶν του.

Προχθὲς ἐπι δραττόμενος ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν
νεκροῦ ἀξιωματικοῦ, ὃν ἔκρινεν εὐχλωτον ὑπὸ τοῦ
ἀπαισίου δαίμονος τοῦ χαρτοπαίγνιου, ἤκουσθη λέ-
γων πρὸς αὐτόν μετ' ἀρρήτου αἰσθημάτων πατρι-
κοῦ πόνου.

ὦ! Μὴ παίξῃς, μὴ παίξῃς ποτέ, φίλε μου· εἰς
τὸν στρατιώτην, ὅταν γείνη χαρτοπαίκτης, δύο δρό-
μοι μένου ἀνοικτοί, τὸ στρατοδικεῖο ἢ τὸ πιστόλι
κατ' ἐκλογὴν. Τὴν ἀτιμία τοῦ καταδίκου, τοῦ πε-
θαμένου τὸ χῶμα, μυρίζουν τὰ καταραμένα τὰ
χαρτιά.

EMMANOYHΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ο ΜΕΓΑΣ ΓΑΛΕΟΤΟΣ¹

Δράμα του 'Ιωσήφ 'Ετσεγαράν (José Echegaray)
μεταφρασθέν ἐκ τοῦ 'Ισπανικοῦ ὑπὸ Δ. Βικέλα.

ΠΡΑΞΙΣ ΤΡΙΤΗ

(Ἡ αὐτὴ σκηνογραφία καθὼς κατὰ τὴν πρώτην πρᾶξιν. Ἀντὶ τοῦ σφᾶ πολυθρόνα. Εἶναι νύξ. Ἐπὶ τῆς τραπέζης λάμπα ἀναμμένη).

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

(Ὁ ΠΕΠΙΤΟΣ ἀκροάζεται παρὰ τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ θύραν. Ἐπειτα ἔρχεται εἰς τὸ μέσον).

ΠΕΠΙΤΟΣ

Ἐπέρασε ἐπὶ τέλους ἡ κρίσις, — ἡ τουλάχιστον δὲν ἀκούεται τίποτε. Ὁ δυστυχῆς θεῖός μου! Πολὺ σοβαρὸν τὸ πρᾶγμα, πολὺ σοβαρὸν! Ἡ ζωὴ του κρέμαται ἀπὸ μίαν κλωστήν. Ἀπ' ἐδῶ τὸν παραφυλάγει ὁ θάνατος, ἀπ' ἐκεῖ ἄλλος θάνατος — ὁ θάνατος τῆς τιμῆς του, τῆς ψυχῆς του. Δύο ἄβυσσοι χειρότεροι καὶ αἱ δύο ἀπὸ ἔρωτα χωρὶς ἐλπίδα... Τί διάβολον! Μὲ τὰς τραγωδίας μας ἐδῶ πηγαίνω καὶ ἐγὼ νὰ γίνω ρωμαντικώτερος ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν ἄλλον μὲ τοὺς στίχους καὶ μὲ τὰ δράματά του! Ἡ κεφαλή μου εἶναι ὡσάν πανόραμα γεμάτη μὲ σκάνδαλα, συγκρούσεις, θανάτους, προδοσίας καὶ ἀτιμίας! Τί ἡμέρα, Θεέ μου! Καὶ τί νύκτα! Καὶ δὲν εἶδαμεν ἀκόμη τὰ χειρότερα. (Διακοπὴ μικρὰ). Ἀνοησία ἦτο καὶ τὸ νὰ τὸν μετακινήσουν εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν καὶ νὰ τὸν φέρουν ἐδῶ... Ἀλλὰ ποῖος ἤμπορεῖ νὰ ἐναντιωθῆ εἰς τὸν θεῖόν μου, ὅταν κερῶθῆ μίαν ἰδέαν εἰς τὴν κεφαλὴν του; Ἀλλὰ εἶχε καὶ δίκαιον. Ποῖος ἄνθρωπος μὲ τιμὴν, καὶ μὲ ὀλίγην ζωὴν ἀκόμη μέσα του, θὰ ἤθελε νὰ μείνῃ ἐκεῖ; Καὶ αὐτός, μὲ τὸν χαρακτῆρά του... Ποῖος ἔρχεται; (Προχωρεῖ πρὸς τὸ βᾶθος τῆς σκηνῆς). Ἡ μητέρα μου; Ναί.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΠΕΠΙΤΟΣ καὶ ΜΕΡΣΕΔΗ (αὐτὴ εἰσέρχεται ἐκ τοῦ βᾶθους τῆς σκηνῆς).

ΜΕΡΣΕΔΗ

Καὶ ὁ Σεβῆρος;

ΠΕΠΙΤΟΣ

Δὲν ἀφίνει οὔτε στιγμὴν τὸν θεῖον. Τὸ ἤξευρα ὅτι τὸν ἀγαπᾷ πολὺ, ἀλλὰ δὲν ἐπίστευα ὅτι εἶναι τόσο ἡ ἀγάπη του. Ἄν συμβῆ ὅ,τι φοβοῦμαι...

ΜΕΡΣΕΔΗ

Καὶ ὁ θεῖός σου;

ΠΕΠΙΤΟΣ

Ὑποφέρει καὶ σιωπᾷ. Κάποτε, μὲ φωνὴν κομμένην λέγει: «Θεοδώρα», — ἄλλοτε λέγει: «Ἐρνέστε», καὶ μὲ ἀνήσυχα χεῖρα σφίγγει τὰ σινδόνια του. Ἐπειτα, μένει ἀκίνητος, ὡσάν ἀγαλμα, στήλονται τὸ βλέμμα εἰς τὸ κενὸν διάστημα, καὶ ἰδρῶς κρύος τοῦ περιγύρει τὸ μέτωπον. Διὰ μίαν ὁ πυρετός τοῦ δίδει δυνάμεις ἀνασηκόνεται εἰς τὸ στρώμα

του, ἀκροάζεται μὲ προσοχὴν, λέγει ὅτι ἐκεῖνη καὶ ἐκεῖνος τὸν περιμένουν, προσπαθεῖ μὲ ὀρμὴν νὰ σηκωθῆ, νὰ φύγῃ, — καὶ μόλις, μὲ δάκρυα καὶ μὲ παρακλήσεις, κατορθώνει ὁ πατέρας μου νὰ τὸν ἡσυχάσῃ. — Νὰ τὸν ἡσυχάσῃ; ὄχι! διότι ἡ θέρμη τῶν φλεβῶν του ἐξάπτει τοὺς θυμούς τῆς ψυχῆς του, τὰς φλόγας τῶν στοχασμῶν του!... Πηγαίνωμεν, μητέρα, διότι κάμνει λύπη νὰ τὸν βλέπῃς μὲ τὴν πικρίαν εἰς τὰ κλειστά του χεῖλη, μὲ τὰ δάκτυλα γαμψωμένα, μὲ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς ἄνω κάτω, μὲ τὰ βλέφαρα ὀρθάνοικτα ὡσάν νὰ ζητοῦν τ' ἀπελπισμένα του βλέμματα νὰ ροφήσουν τὰ σκιάς ποῦ πλανῶνται ὀλόγυρά του.

ΜΕΡΣΕΔΗ

Καὶ ὁ πατέρας σου ὅταν τὸν βλέπῃ;

ΠΕΠΙΤΟΣ

Ἀναστενάζει, καὶ ὀρκίζεται νὰ ἐκδικηθῆ! Κ' ἐκεῖνος προσφέρει ὠργισμένους τὰ ὀνόματα τοῦ Ἐρνέστου, τῆς Θεοδώρας!... Ὁ Θεός νὰ δώσῃ νὰ μὴ τοὺς ἰδῆ! Διότι ἂν τοὺς εὕρῃ ἀντικρὺ τοῦ ποῖος θὰ χαλινώσῃ τὴν ἀγανάκτησίν του, ποῖος θὰ σταματήσῃ τὴν ὀρμὴν του;

ΜΕΡΣΕΔΗ

Εἶναι πολὺ καλὸς ὁ πατέρας σου.

ΠΕΠΙΤΟΣ

Πολύ, ἀλλ' ἔχει ἓνα χαρακτῆρα...

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ὅσον δι' αὐτό, καὶ σπανίως, πολὺ σπανίως ἀνᾶπτει, ἀλλ' ἂν τὸ φέρῃ ἡ ὠρα...

ΠΕΠΙΤΟΣ

Γίνεται θηρίον!... Μὲ ὄλον τὸ ἀνήκον σέβας...

ΜΕΡΣΕΔΗ

Πάντοτε μὲ τὸ δίκαιόν του ὅμως.

ΠΕΠΙΤΟΣ

Δὲν ἤξευρω ἂν ἔχῃ πάντοτε δίκαιον, ἀλλ' αὐτὴν τὴν φορὰν δὲν τοῦ λείπει. — Καὶ ἡ Θεοδώρα;

ΜΕΡΣΕΔΗ

Εἶν' ἐπάνω. Ἦθελε νὰ ἔλθῃ ἐδῶ... καὶ ἔκλαιε!... Σωστὴ Μαγδαληνῆ.

ΠΕΠΙΤΟΣ

Ἐν μετανοίᾳ ἢ ἐν ἀπωλείᾳ;

ΜΕΡΣΕΔΗ

Μὴ τὸ λέγῃς αὐτό! Ἡ ἄτυχῃ! Εἶναι τόσο νέα...

ΠΕΠΙΤΟΣ

Ὅσοι μὲ τὴν ἀθωότητα καὶ τὴν ἀρέλειαν καὶ τὴν ἀγνότητά τῆς θανατόνει τώρα τὸν ἄνδρα τῆς! Ἄν εἶναι τόσο νέα, καθὼς λέγεις, καὶ κάμνει ἀπὸ τώρα ὅ,τι κάμνει, ὁ Θεός νὰ μὴς φυλάξῃ ἀπὸ τὸ τί θὰ γείνη ὅταν μεγαλώσῃ!

ΜΕΡΣΕΔΗ

Δὲν πταίει τόσο αὐτὴ ὁ φίλος σου, μὲ τὰ δράματά του, ὁ ποιητής, ὁ ρωμαντικός, ... ὁ ἄτιμος! ἐκεῖνος τὰ ἔφερε ὅλα!

ΠΕΠΙΤΟΣ

Δὲν λέγω ὄχι.

ΜΕΡΣΕΔΗ

Καὶ ποῦ γυρίζει τώρα;

ΠΕΠΙΤΟΣ

Γυρίζει. Τρέχει τοὺς δρόμους καὶ τὰς πλατείας.

Ζητεῖ νὰ διαφύγῃ τὴν συνείδησίν του, ἀλλ' αὐτὴ δὲν τὸν ἀφίνει.

ΜΕΡΣΕΔΗ

Καὶ μήπως ἔχει συνείδησιν;
ΠΕΠΙΤΟΣ

Ἴσως.

ΜΕΡΣΕΔΗ

Τί δυστυχία!

ΠΕΠΙΤΟΣ

Τί δεινὰ!

ΜΕΡΣΕΔΗ

Τί σκάνδαλον!

ΠΕΠΙΤΟΣ

Ἀνήκουστον!

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ὁ δυστυχῆς ὁ Ἰουλιανός!

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

ΜΕΡΣΕΔΗ, ΠΕΠΙΤΟΣ καὶ ὙΠΗΡΕΤΗΣ
ὙΠΗΡΕΤΗΣ

Ὁ κύριος Ἐρνέστος.

ΜΕΡΣΕΔΗ

Καὶ τόλμη!

ΠΕΠΙΤΟΣ

Ἀλήθεια, τόλμη!

ὙΠΗΡΕΤΗΣ

Ἐστοχάσθηκα...

ΠΕΠΙΤΟΣ

Κακὰ τὸ ἐστοχάσθηκες...

ὙΠΗΡΕΤΗΣ

Ἦλθε περαστικός. Εἶπε εἰς τὸν ἀμαξῶν: «Τώρα ἔρχομαι. Πρόσμενε». Ὅστε...

ΠΕΠΙΤΟΣ (πρὸς τὴν μητέρα του).

Τί νὰ κάμωμεν;

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ἄς ἔλθῃ! (Ἐξέρχεται ὁ ὑπηρετής).

ΠΕΠΙΤΟΣ

Τὸν κάμνω ἐγὼ καὶ φεύγει...

ΜΕΡΣΕΔΗ

Μὲ τρόπον.

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΜΕΡΣΕΔΗ, ΠΕΠΙΤΟΣ, ΕΡΝΕΣΤΟΣ

(Ἡ Μερσέδη κάθηται εἰς τὴν πολυθρόναν. Πρὸς τὸ ἄλλο μέρος ὁ Πέπιτος ὄρθιος. Καὶ αἱ δύο δὲν στρέφονται πρὸς τὸν Ἐρνέστον εἰσελθόντα, οὔτε τὸν χαιρετοῦν).

ΕΡΝΕΣΤΟΣ (κατ' ἰδίαν).

Περιφρόνησις! σιωπὴ ἐγθρική! βωβὴ ἐκπληξίς! Χωρὶς νὰ εἶμαι ἔνοχος, μ' ἔχουν ἔκτρομα κακίας ἀπὸ σήμερον ὅλοι!... Ὅλοι μὲ περιφρονοῦν!

ΠΕΠΙΤΟΣ (στρέφόμενος πρὸς αὐτόν, ἀποτόμως).

Ἄκουσε, Ἐρνέστε...

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Τί;

ΠΕΠΙΤΟΣ

Θέλω νὰ σοῦ πῶ...

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Νὰ φύγω, μήπως;

ΠΕΠΙΤΟΣ (ἀλλάσων ὕψος προσπαθεῖ νὰ εὕρῃ τι νὰ εἴπῃ.)

Ἐγὼ!... τί ἰδέα!... ἤθελα μόνον... νὰ σ' ἔρω-

τήσω... ἂν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἔπειτα... τὸν Νεβρέδαν.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ (κατηφῆς καὶ κύπτων τὴν κεφαλὴν).

Ναί.

ΠΕΠΙΤΟΣ

Μὲ τὸ σπαθὶ σου;...

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Ἐξῆλθα ἐξω ὀρνῶν... Ἐκεῖνοι κατέβηκαν... Τοὺς ἐσταμάτησα... ἀνέβημεν παλιν... Κλείω τὴν θύραν... Οἱ δύο ἡμεῖς, δύο μάρτυρες, δύο ξίφη... Ἐπειτα... δὲν ἤξευρω... δύο σίδηρα ν' ἀντικρῶνται. — μίαν κραυγὴν, ἐν Ἄ!... αἶμα νὰ τρέχῃ... ἓνας ἄνθρωπος κατὰ γῆς, καὶ ἓνας δολοφόνος ὄρθιος.

ΠΕΠΙΤΟΣ

Διάβολε! Κακὰ παίζεις τὸ σπαθὶ! — Ἦκουσες, μητέρα;

ΜΕΡΣΕΔΗ

Καὶ ἄλλο αἶμα ἀκόμη!

ΠΕΠΙΤΟΣ

Τοῦ ἤξιζε τοῦ Νεβρέδα!

ΕΡΝΕΣΤΟΣ (πλησιάζων).

Μερσέδη, ... μίαν λέξιν. Ὁ Ἰουλιανός; ... ὁ Ἰουλιανός; ὦ! ἂν ἤξεύρετε τὴν λύπην... τὴν αγωνίαν μου... Τί λέγουσ;

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ὅτι ἔχει πληγὴν θανατηφόρον, καὶ ὅτι θὰ γίνῃ τὸ κακὸν χειρότερον ἂν πλησιάζῃς ἐκεῖ, ὅπου τὸν παραμονεύει ὁ θάνατος καὶ ἡ λύπη. Φύγε ἀπ' ἐδῶ!

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Θέλω νὰ τὸν ἰδῶ.

ΜΕΡΣΕΔΗ

Φύγε γρήγορα!

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Ὅχι!

ΠΕΠΙΤΟΣ

Τόση αὐθάδεια!...

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

(Πρὸς τὸν Πέπιτον:) Μοῦ ἀρμύζει! (πρὸς τὴν Μερσέδην, μὲ σέβας:) Συγχωρήσατέ με, Κυρία! γίνομαι ὅπως θέλει ὁ κόσμος νὰ εἶμαι.

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ἀλήθεια, Ἐρνέστε!...

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Ἄκουσε, Μερσέδη. Ὅταν ἓνα ἄνθρωπον καθὼς ἐμὲ τὸν ποδοπατοῦν, καὶ χωρὶς λόγον τὸν κηρύττουν ἄτιμον, καὶ τὸν ἀναγκάζουν... καὶ τὸν ὠθοῦν πρὸς τὸ ἐγκλημα, ἡ πάλῃ κταντᾷ ἐπικίνδυνος... δι' ὅλους! Ἀλλ' ἐγὼ εἰς αὐτὴν τὴν πάλῃ τὴν φοβερὰν μὲ ὄντα ἀόρατα, ἔλασα τιμὴν, φίλιαν, ἀγάπην, καὶ δὲν μοῦ μένει πλέον νὰ χάσω παρὰ ἀπομεινάρια εὐτελῆ ὑπάρξεως χωρὶς σκοπὸν καὶ χωρὶς οὐσίαν... Ἦλθα μόνον νὰ μάθω ἂν ὑπάρχῃ ἐλπίς... ὄχι δι' ἄλλο! ὄχι δι' ἄλλο!... Διατί νὰ μοῦ λείψῃ αὐτὴ ἡ παρηγορία; (ἰκετευτικῶς:) Μίαν λέξιν.

ΜΕΡΣΕΔΗ

Λέγουσ... ὅτι εἶναι καλλίτερα.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Ἀλήθεια... Δὲν μὲ ἀπατάτε... Εἶναι βέ-

βαιον;... Εἶθε καλὴ σεις, εἶθε εὐσπλαγγνική!... Ἀληθεύει; Ἀληθεύει, Θεέ μου;... ὦ! νὰ ἐγλύ-
τουμε! Νὰ μὴ ἀπέθνησκε! Νὰ εὕρῃ πάλιν τὴν εὐ-
τυχίαν... νὰ μὴ συγχωρήσῃ... νὰ μὴ ἐναγκα-
λισθῇ ἄλλην μίαν φρονίαν... (Πίπτει ἐπὶ τῆς παρὰ
τὴν τράπεζαν καθέδρας καὶ κρύπτει τὸ πρόσωπον
εἰς τὰς χεῖρας, ὀλολύζων. Διακοπή.)

ΜΕΡΣΕΔΗ (πρὸς τὸν Πειπίτον)

Ἄν ἀκούσῃ ὁ πατέρας σου... Ἄν ἔλθῃ! (Ἐ-
γείρεται καὶ πλησιάζει μετὰ τοῦ Πειπίτου πρὸς
τὸν Ἐρνέστον.) Ἐλα εἰς τὸν νοῦν σου!... Γεν-
ναϊότης!...

ΠΕΠΙΤΟΣ

Νὰ χύνη δάκρυα ἑνας ἄνδρας! (Κατ' ἰδίαν)
Τρομεροὶ αὐτοὶ οἱ νευρικοὶ. Καθὼς σκοτόνουν ἔτσι
καὶ κλαίου.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Ἐάν χύνω δάκρυα, ἐάν μοῦ πνίγῃ τὸν λάρυγγα
ἢ λύπη, ἂν εἶμαι ἀδύνατος καθὼς γυναίκα ἢ καθὼς
παιδί, δὲν εἶναι δι' ἐμέ... Εἶναι δι' αὐτόν, — δι'
ἐκεῖνην! διὰ τὴν χαμένην εὐτυχίαν σου, — διὰ
τ' ὄνομά σου, ἀτιμασμένον διὰ παντός, — δι' ὅσον
κακὸν τοὺς ἕκαμα ἀντὶ τῆς ἀγάπης των καὶ τῶν
εὐεργεσιῶν των, — διὰ τὴν κακίαν μου, διὰ τὴν
μακύρην μου Μοῖραν. Δι' αὐτὰ κλαίω, καὶ ἂν ἦτο
δυνατὸν νὰ σβύσω μὲ δάκρυα ὅσα δεινὰ ἐγένον,
μετέβαλλα εἰς δάκρυα τὸ αἷμά μου, χωρὶς ν' ἀφήσω
εἰς τὰς φλέβας μου οὔτε σταγόνα!

ΜΕΡΣΕΔΗ

Σιωπή, δι' ὄνομα Θεοῦ!

ΠΕΠΙΤΟΣ

Ἄρες τώρα τὰς ἀπελπισίας καὶ τὰ δάκρυα. Ἄλ-
λοτε τὰ λέγομεν αὐτά.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Ἀφοῦ τὰ λέγει ὁλος ὁ κόσμος, διατὶ νὰ σιωπή-
σωμεν ἡμεῖς; Ἡ πόλις ὅλη ἐγένε μία κατακόβρα,
καὶ μέσα της κυλῶνται τρία ὀνόματα, τρία ὄντα,
τρεις ὑπολήψεις, — καὶ μὲ τὸν ἀναβρασμὸν τῶν
γελώτων της τὰ παρασύρει καὶ τὰ τρία εἰς τὴν
ἀβυσσον τῆς καταστροφῆς, — καὶ κατακρημνίζει ἐκεῖ
τριῶν ἀνθρώπων τὸ μέλλον, τὴν τιμὴν, τὴν συνεί-
δησιν!

ΜΕΡΣΕΔΗ

Σιγότερα, Ἐρνέστε.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Ὅχι, δὲν εἶναι ψιθυρισμὸς, δὲν εἶναι φωναὶ αὐτά,
— γεμίζου τὸν ἄερα! Ὅλοι γνωρίζου τὰ τραγικὰ
συμβάντα, ἀλλ' ὁ καθεὶς τὰ λέγει κατὰ τὸν τρόπον
του. Τὰ πάντα γίνονται γνωστά, ἀλλ' ὦ τοῦ θαύ-
ματος! ποτὲ ἢ ἀλήθεια! (Ὁ Ἐρνέστος ὀρθῶς,
ἐκατέρωθεν δ' αὐτοῦ ἡ Μερσέδη καὶ ὁ Πειπίτος,
ἀκούοντες μετὰ περιεργείας). Οἱ μὲν λέγουσιν ὅτι ὁ
Ἰουλιανὸς συνέλαβε τὴν γυναίκα του εἰς τὴν κατοί-
κίαν μου καὶ ὅτι ἐγὼ μὲ τυρλὴν μανιάν τὸν προσέ-
βαλα καὶ μὲ χεῖρ δολοφόνου ἐκτύπησα τὸ εὐγενές
του στήθος. Ἄλλοι, φίλοι μου αὐτοὶ, μὲ ἀνυψό-
νουν ἀπὸ κοινὸν δολοφόνου εἰς ὑψηλοτέραν περιω-
πὴν: τὸν ἐθανάτωσα ἐγὼ, λέγουσιν, ναί, ἀλλὰ στή-
θος μὲ στήθος, — μονομαχία ἐν τάξει! — Ἄλλοι
γνωρίζου τὰ πράγματα ἀκριβέστερα καὶ διηγού-

ται ὅτι ὁ Ἰουλιανὸς ἐπῆρε τὴν θέσιν μου ἀπέναντι
τοῦ Νεβρέδα, ὅτι ἐβράδυνα ἐγὼ ἐπίτηδες, ἢ ἀπὸ
ρόβου, ἢ διότι εἰς τὰς ἀγκάλας... Ὅχι! Μοῦ
καίει τὰ χεῖλη ἢ αἰσχρὰ φράσις, καὶ ὁ ἐγκέφαλός
μου γεμίζει φλόγας, ὡς ἂν ἡραίστειον. Φαντασθῆτε
ὅτι κηλιδώνει περισσότερον, ὅτι ἐξευτελιστικόν,
ὅτι ἀτιμωτικόν, ὅτι ἀηδέστερον: ὅσον λάσπην
περιέχει ἡ καρδιά, ὅσον στάκην ἢ ψυγὴ, ὅλην τὴν
σκιωρίαν ἀθλίως συνειδήσεως σκορπίσετε τα εἰς τὸν
ἀνεμὸν τοῦ σαρόνει τοὺς δρόμους, ποτίσετε μὲ ὅλ'
αὐτὰ μαζῇ τὰ χεῖλη καὶ τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου, καὶ
ἢ ἔχετε τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ τοῦ συμβάντος, καὶ
ἢ ἰδῆτε τί ἀπομένει ἀπὸ τὴν ὑπόληψιν δύο ἀνδρῶν
καὶ μιᾶς γυναικὸς ἀφοῦ κατακυλισθῇ ἡ τιμὴ των.

ΜΕΡΣΕΔΗ

Λυπηρόν, δὲν τὸ ἀνοῦμαι. Ἄλλ' ἴσως δὲν πταί-
ουν οἱ ἄλλοι μόνοι.

ΠΕΠΙΤΟΣ

Ἡ Θεοδώρα ἦλθε εἰς τὴν κατοικίαν σου... ἦτο
ἐκεῖ...

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Διὰ νὰ προλάβῃ τὴν μονομαχίαν μὲ τὸν Νε-
βρέδα.

ΠΕΠΙΤΟΣ

Διατὶ νὰ κρυφθῇ;

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Διότι ἐροβήθημεν μὴ παρεξηγηθῇ ἡ παρουσία της.

ΠΕΠΙΤΟΣ

Ἡ ἐξηγήσις εὐκολὴ καὶ ἀπλὴ τὸ δύσκολον, Ἐρ-
νέστε, εἶναι νὰ πιστευθῇ, διότι ὑπάρχει ἄλλη ἐξή-
γησις εὐκολωτέρα καὶ ἀπλουστερα...

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Καὶ πλέον ἀτιμωτική! Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ καλὴ!

ΠΕΠΙΤΟΣ

Ὁμολόγησε, τούλάχιστον, ὅτι ἂν δὲν ἔσφαλε εἰς
ἄλλο ἢ Θεοδώρα, εἶδεις ὅμως πολλὴν εἰλαφρότητα.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Τὸ ἐγγλημα προδίδει καὶ προφυλάττεται ἢ
ἀθωότης εἶναι ἀσυλλόγησι!

ΠΕΠΙΤΟΣ

Διὰ νὰ ἐραρμόσῃς αὐτὸν τὸν κανόνα, ἔπρεπε νὰ
ἤμεθα ὅλοι ἄγγελοι ἢ ἄγιοι.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Ἐχεις δίκαιον, ναί! αὐτὰ αἰ συκοφαντία τί ση-
μαίνουν, τί ἀξίζουν, τί ζηρίζου; Τὸ φοβερόν εἶναι
ὅτι κηλιδόνονται οἱ στοχασμοὶ μὲ τὴν αἰσχρὰν
ἐπαρὴν τῆς αἰσχρᾶς ιδέας, ὅτι ὅσον ἔχομεν εἰς τὸν
νοῦν μας τὸ κακόν, τόσον ἐξοικειώνεται ἢ συνειδη-
σις μαζῇ του, ὅτι τὸ βλέπομεν ἀπεχθὲς καὶ ἀπο-
τρόπιον... ἀλλὰ τὸ βλέπομεν... τὴν νύκτα, εἰς
τὸ σκότος! Τοῦτο, ναί!... (Κατ' ἰδίαν.) Τί λέγω;
Διατὶ μὲ ἀκούου μὲ βλέμματα περιέργου, μ' ἐκ-
φρασιν ἀπορίας; (ὑψόνων τὴν φωνήν.) Εἶμαι
ὅπως εἶμαι! Τὸ ὄνομά μου εἶναι ὄνομα ἐντιμῶν.
Ἐάν μόνον καὶ μόνον διὰ τὰ ψεῦδη του ἐρόνευσεν
τὸν Νεβρέδα, — ἐάν αἰ συκοφαντία ἐγίνοντο ἀλή-
θειας, ἐάν ἤμην ἐνοχός, τί θὰ ἔκκυμα τὸν ἐκυτὸν
μου;

ΠΕΠΙΤΟΣ (κατ' ἰδίαν πρὸς τὴν μητέρα του).

Καὶ ἤθελε νὰ τὸ ἀρνηθῇ!... Εἶνε φανερόν τὸ
πράγμα!

ΜΕΡΣΕΔΗ (πρὸς τὸν Πειπίτον)

Εἶναι ἐκτός ἐκυτοῦ.

ΠΕΠΙΤΟΣ (πρὸς τὴν μητέρα του)

Τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁμολόγησε.

ΜΕΡΣΕΔΗ (ὑψόνουσα τὴν φωνήν)

Πήγαίνε, Ἐρνέστε, πήγαίνε!

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Δὲν γίνεται! Ἐάν δὲν περάσω τὴν νύκτα κοντὰ
εἰς τὸ στρώμα του, θὰ χάσω τὸν νοῦν μου!... τὰ
λογικά μου!...

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ἄλλ' ἂν ἔλθῃ ὁ Σεβήρος καὶ σὲ ἰδῇ;

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Καὶ τί μὲ μέλει! Εἶναι ἄνθρωπος δίκαιος ἐκεῖ-
νος. Καλλίτερα! ἂς ἔλθῃ! Φεύγει ὅποιος φοβεῖται,
καὶ φοβεῖται ὅποιος ἀπατᾷ. Ἐγὼ οὔτε φεύγω οὔτε
φοβοῦμαι.

ΠΕΠΙΤΟΣ (ἀκραζόμενος πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς σκηνῆς)

Ναί, ἐρχονται.

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ἐκαίνδς εἶναι.

ΠΕΠΙΤΟΣ (ἀκραζόμενος)

Δὲν εἶν' ἐκεῖνος ἢ Θεοδώρα.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Ἡ Θεοδώρα! ἢ Θεοδώρα! Θέλω νὰ τὴν ἰδῶ!

ΜΕΡΣΕΔΗ (αὐστηρῶς)

Ἐρνέστε!

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Ναί! Νὰ τῆς ζητήσω συγχώρησιν!

ΜΕΡΣΕΔΗ

Δὲν συλλογίζεσαι...

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Ὅλα τὰ συλλογίζομαι... καὶ τὸ ἐννοῶ! Οἱ δύο
μας μαζῇ; Ἄ, ὄχι! Ἄρκει! Μὴ φοβεῖσθε! Θυσιάζω
δι' αὐτὴν τὴν ζωὴν μου, τὸ μέλλον, τὴν ὑπόληψιν,
τὴν συνειδήσιν μου! Ἀλλὰ νὰ τὴν ἰδῶ καὶ νὰ μὲ
ἰδῇ; Ποτέ! Δὲν εἶναι δυνατόν. Ἀγνός αἵματος μὲς
χωρίζε! (ἔξέρχεται ἀριστερόθεν).

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΜΕΡΣΕΔΗ, ΠΕΠΙΤΟΣ

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ἄρσέ με μόνην μαζῇ της. Πήγαίνε μέσα μὲ
τὸν πατέρα σου. Θέλω νὰ σκαλίσω τὰ βᾶθη τῆς
καρδίας της. Τὰ λόγια μου θὰ τῆς τὴν ραγίσουν,
τὸ ξεύρω.

ΠΕΠΙΤΟΣ

Αἱ δύο σας λοιπόν, καθὼς ἐπιθυμεῖς. (Ἐξέρχεται
ἐκ τῆς δευτέρας πρὸς τὰ δεξιὰ θύρας).

ΜΕΡΣΕΔΗ

Θὰ ἐκτελέσω τὸν σκοπὸν μου.

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ

ΘΕΟΔΩΡΑ καὶ ΜΕΡΣΕΔΗ

(Ἡ ΘΕΟΔΩΡΑ εἰσέρχεται δεξιῶς, βαδίζει πρὸς τὴν
δευτέραν θύραν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἀκραζέται μετ' ἀγωνίας,
πνίγουσα τοὺς ὀλογυμούς μὲ τὸ μανδύλι της.)

ΜΕΡΣΕΔΗ

Θεοδώρα...

ΘΕΟΔΩΡΑ

Σὺ εἶσαι;... (προχωρεῖ πρὸς τὴν Μερσέδην.)

ΜΕΡΣΕΔΗ

Γενναϊότης! Τὰ δάκρυα τί ὠφελούν;

ΘΕΟΔΩΡΑ

Πῶς εἶναι;... Πῶς εἶναι;... Τὴν ἀλήθειαν!

ΜΕΡΣΕΔΗ

Καλλίτερα.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Θὰ σωθῇ;

ΜΕΡΣΕΔΗ

Τὸ πιστεύω.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Τὴν ζωὴν μου διὰ τὴν ζωὴν του, Θεέ μου!

ΜΕΡΣΕΔΗ (τὴν φέρει μετὰ τρυφερότητος
εἰς τὸ προσκήνιον).

Καὶ κατόπιν, ... κατόπιν... ἐμπιστεύομαι εἰς
τὴν κρίσιν σου... διότι βλέπω ἀπὸ τὴν ἀνησυ-
χίαν σου καὶ ἀπὸ τὰ δάκρυά σου ὅτι μετενόησες.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ναί. (Ἡ Μερσέδη νεύει ἐπιδοκιμαστικῶς μὲ
προφανῆ εὐχαρίστησιν.) Ἐκκα πολὺ ἄσχημα,
νὰ πάγω νὰ τὸν ἰδῶ. (Ἡ Μερσέδη δυσανασχετεῖ
βλέπουσα ὅτι ἡ μετάνοια δὲν εἶνε ὅποια τὴν ἐπε-
ρίμενε.) Ἀλλὰ γθὲς βράδυ ὅταν μοῦ εἶπες τὰ τῆς
μονομαχίας... Σοῦ εἶμαι εὐγνωμὸν διὰ τὴν ἀγά-
πην σου, ἀλλὰ πόσον κακὸν μοῦ ἔκαμες, δὲν ἔμπο-
ρεῖς νὰ τὸ φαντασθῆς, οὔτε ἔμπορῶ νὰ σοῦ τὸ ἐξη-
γήσω. ὦ! τί νύκτα, μητέρα μου! (Σφίγγει τὰς χεῖ-
ρας ὑψόνουσα τὸ βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανόν.) Τί
θρηῆος, τί ἀγωνία!... Τοῦ Ἰουλιανοῦ μου ἡ
ὀργή, ... τὸ σκάνδαλον, ... ἡ προσβολή, ... τὸ
αἷμα... ἡ ἀγρία συμπλοκή, ... ὅλα τὰ ἐβλεπα
ἐμπρός μου! Καὶ συγχρόνως ὁ δυστυχῆς ὁ Ἐρνέ-
στος, ν' ἀποθνήσκῃ ἐξ αἰτίας μου... Διατὶ μὲ
κυπτάξεις μ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Τί κακὸν βλέπεις
εἰς τοῦτο; Ἀμφιβάλλεις μήπως; Σκέπτεσαι ὅπως
οἱ ἄλλοι;

ΜΕΡΣΕΔΗ

Σκέπτομαι ὅτι εἶναι περιττὸν νὰ φοβῆσαι διὰ
τὴν ζωὴν του.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Εἶναι φοβερός ξιφομάχος ὁ Νεβρέδας! Βλέπεις
ὁ Ἰουλιανὸς μου...

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ὁ Ἰουλιανὸς σου ἔλαβε ἐκδίκησιν καὶ ὁ ξιφο-
μάχος κείτεται κτυπημένος κατὰκαρδα, ὡστε (μὲ
ψυχρότητα σκόπιμον) τοῦ κακοῦ τὰ δάκρυα καὶ
οἱ ῥόβοι σου.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Πῶς; Ὁ Ἐρνέστος...

ΜΕΡΣΕΔΗ

Ναί, ὁ Ἐρνέστος.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Τὸν Νεβρέδα;

ΜΕΡΣΕΔΗ

Στῆθος μὲ στῆθος.

ΘΕΟΔΩΡΑ (μὲ ἀκούσιον ἐνθουσιασμὸν)

Ἄ! τί γενναῖος! τί ἀνδρείος!

ΜΕΡΣΕΔΗ (μὲ αὐστηρότητα)

Θεοδώρα!

ΘΕΟΔΩΡΑ
Τί θέλεις; Είπέ το.
ΜΕΡΣΕΔΗ
Μαντεύω τόν στοχασμόν σου.
ΘΕΟΔΩΡΑ
Τόν στοχασμόν μου;
ΜΕΡΣΕΔΗ
Ναί.
ΘΕΟΔΩΡΑ
Ποῖον;
ΜΕΡΣΕΔΗ
Ἐεῦρεῖς τί λέγω.
ΘΕΟΔΩΡΑ
Ἐσραχα ὅτι ἔδειξα τὴν εὐχαρίστησίν μου διότι ἔλαβε ὁ Ἰουλιανὸς ἐκδίκησιν; Δὲν ἠμπόρεσα νὰ κρατήσω τὴν φωνὴν τῆς ψυχῆς μου.
ΜΕΡΣΕΔΗ
Δὲν ἦτο αὐτὴ ἡ σκέψις σου.
ΘΕΟΔΩΡΑ
Γνωρίζεις ἐσὺ καλλίτερά μου;
ΜΕΡΣΕΔΗ
Κύτταξέ με: Ὅταν ἡ ψυχὴ πολυθυμᾶζει, ἡ ἀγάπη δὲν εἶναι μακράν.
ΘΕΟΔΩΡΑ
Τί ἐθαύμασα;
ΜΕΡΣΕΔΗ
Τὴν ἀνδρείαν τοῦ νέου αὐτοῦ.
ΘΕΟΔΩΡΑ
Τὴν γενναίωσόν σου!
ΜΕΡΣΕΔΗ
Τὸ ἴδιον κάμνει, καὶ ἰδοὺ πῶς γίνεται ἀρχή.
ΘΕΟΔΩΡΑ
Αὐτὰ εἶναι παραλογισμοί!
ΜΕΡΣΕΔΗ
Εἶναι παραφροσύνη, ἀλλ' ὄχι ἰδική μου.
ΘΕΟΔΩΡΑ
Πάλιν τὰ ἴδια! ὄχι! . . . Αἰωνίως ἡ κατηραμένη αὐτὴ ἰδέα! . . . Λύπη, λύπη χωρὶς ὄρια, ἀπέραντον! Ἰδοὺ τί αἰσθάνομαι.
ΜΕΡΣΕΔΗ
Διὰ ποῖον;
ΘΕΟΔΩΡΑ
Διὰ ποῖον ἠμπορεῖ νὰ εἶναι;—Διὰ τὸν Ἰουλιανόν.
ΜΕΡΣΕΔΗ
Δὲν τὸ ἤκουσες ποτὲ ὅτι ἡ λύπη καὶ ἡ λήθη συμβαδίζουν;
ΘΕΟΔΩΡΑ
Σιώπα δι' ὄνομα Θεοῦ! . . . Σιώπα!
ΜΕΡΣΕΔΗ
Θέλω νὰ φωτίσω τὴν συνειδήσιν σου με τὴν φωνὴν τῆς πείρας μου καὶ με τὸ φῶς τῆς ἀληθείας. (Διακοπή).
ΘΕΟΔΩΡΑ
Σὲ ἀκούω καὶ τὰ λόγια σου μοῦ φαίνονται ὄχι μητρὸς, ὄχι ἀδελφῆς, ὄχι φίλης. — μοῦ φαίνεται ὅτι με τὰ χεῖλη σου ὁ Σατανᾶς ὁμιλεῖ, συμβουλεῖ καὶ ἐμπνέει. Διατί ζητεῖς νὰ με καταπέσις ὅτι ὀλιγοστεύει μέσα μου ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνδρός μου καὶ ὅτι μοῦ φυτρώνει ἄλλο αἰσθημα με φλόγα ἢ ὅποια

καίει καὶ στιγματίζει; Ὅχι! ἀγαπῶ καθὼς ἀγαποῦσα! Ὅχι! θὰ ἔδιδα τὸ αἷμα τῶν φλεβῶν μου διὰ μόνον καὶ μιᾶς στιγμῆς ζωῆν ἐκείνου, (δεικνύουσα τὸ δωμάτιον τοῦ Ἰουλιανῶ) ἐκείνου ἀπὸ τὸν ὅποιον θέλουν νὰ με ἀποχωρίσουν. Ἄς με ἄρνησεν ὁ ἀδελφός του καὶ θὰ ἔτρεγα τώρα μέσα ἐκεῖ νὰ σπρίξω τὸν ἄνδρα μου εἰς τὸ στήθος μου, νὰ τὸν βρέξω με τὰ δάκρυά μου, με τόσην ἀγάπην, με τόσον πάθος, ὥστε ἡ ζήτησις τῶν ψυχῶν μας ν' ἀναλύσῃ τὰς ὑποψίας του! Καὶ διότι λατρεύω τὸν ἄνδρα μου, πρέπει νὰ μισῶ ἐκείνον ὁ ὅποιος με τόσην γενναίότητα ἐρριψοκινδύνευσε τὴν ζωὴν του δι' ἐμέ; Καὶ τὸ ὅτι δὲν τὸν μισῶ θὰ πῆ... ὅτι τὸν ἀγαπῶ; Θεέ μου, Θεέ μου! Ἰδοὺ τί λέγει ὁ κόσμος, καὶ ἀκούω πράγματα τόσον ἀλλόκοτα, βλέπω πράγματα τόσον ποταπά, τόσαι συκοφαντίαι με πικραίνουν, ὥστε καταντῶ κάποτε ν' ἀμυθᾶλλω διὰ τὸν ἑαυτόν μου καὶ νὰ λέγω ἔντρομος μέσα μου: «Μήπως εἶναι καθὼς λέγουν ὅλοι των; Μὴ μοῦ κρύπτεται πάθος ἄνομον εἰς τὰ βῆθη τῆς ψυχῆς, μήπως καίει ἐκεῖ χωρὶς νὰ τὸ ξέρω κ' ἐγώ, καὶ ἔλθῃ ἔξαφνα ὦρα, ὦρα κακὴ καὶ μαύρη, νὰ ξεσπάσῃ ἡ ἀτιμὴ φλόγα;

ΜΕΡΣΕΔΗ
Μοῦ λέγεις τὴν ἀλήθειαν;
ΘΕΟΔΩΡΑ
Ναί, λέγω τὴν ἀλήθειαν.
ΜΕΡΣΕΔΗ
Καὶ δὲν τὸν ἀγαπᾶς;
ΘΕΟΔΩΡΑ
Ἄ Μερσέδη, δὲν ἤξεύρω πῶς νὰ σὲ πείσω. Τὸ ἐρώτημά σου ἄλλοτε θὰ μοῦ ἤναπτε τὸ αἷμα καὶ τώρα, τὸ βλέπεις, συζητῶ ἂν εἶμαι ἢ δὲν εἶμαι τιμὴ γυναίκα. Ἄλλὰ εἶμαι τῶ ὄντι; Εἶμαι ἐντελῶς; Ὅχι! Τὸ νὰ ὑποφέρω αὐτὸν τὸν ἐξευτελισμόν, αὐτὸ καὶ μόνον με ἀτιμᾶζει. (Κρύπτει τὸ πρόσωπον εἰς τὰς χεῖρας καὶ πίπτει ἐπὶ τοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ καθίσματος.)

ΜΕΡΣΕΔΗ
Μὴ κλαίης... ἔλα... Σὲ πιστεύω. Μὴ κλαίης, Θεοδώρα. Παῦσε! Ἄρκει! Μίαν λέξιν μόνον σοῦ λέγω καὶ τελειώνω: Ὁ Ἐρνέστος δὲν εἶναι ὅπως τὸν νομίζεις. Δὲν ἀξίζει τὴν ἐμπιστοσύνην σου.
ΘΕΟΔΩΡΑ
Εἶναι καλός, Μερσέδη.
ΜΕΡΣΕΔΗ
Ὅχι.
ΘΕΟΔΩΡΑ
Ἐρώτησε τὸν Ἰουλιανόν μου.
ΜΕΡΣΕΔΗ
Τὸν ἀπατᾷ.
ΘΕΟΔΩΡΑ
Πάλιν! Θεέ μου, πάλιν!
ΜΕΡΣΕΔΗ
Δὲν λέγω ὅτι τοῦ ἔδωκες ἐσὺ ἀκρόασιν. Τοῦτο μόνον λέγω... τοῦτο μόνον... σ' ἀγαπᾷ!
ΘΕΟΔΩΡΑ (ἐγειρεται ἐκπληκτικῶς)
Ἐκεῖνος ἐμένα;
ΜΕΡΣΕΔΗ
Ὅλοι τὸ ξέρουν. Πρὸ ὀλίγου, ἐδῶ μέσα, ἐμ-

πρὸς μου, ἐμπρὸς εἰς τὸν υἱόν μου... Τὰ βλέπεις τώρα! . . .

ΘΕΟΔΩΡΑ
Λοιπὸν; Λέγε! τί;
ΜΕΡΣΕΔΗ
Τὸ εἶπε καθαρά! Καὶ με λόγια ἐξηγημένα ὠρρίζετο ὅτι διὰ σὲ θὰ ἔδιδε καὶ τὴν ζωὴν, καὶ τὴν τιμὴν, καὶ τὴν συνειδήσιν, καὶ τὴν ψυχὴν του! Καὶ ὅταν ἤλθες, ἔγεινε πράσινος, καὶ μόλις καὶ μετὰ βίας τὸν ἐπέισα νὰ πάγῃ μέσα ἐκεῖ. Καὶ τρέμω ἀκόμη μὴ τὸν ἴδῃ ὁ Σεβῆρος καὶ τὸν κυριεύσῃ ὁ θυμὸς! — Λοιπὸν, τί λέγεις;
ΘΕΟΔΩΡΑ, (ἀφου ἤκουσε τὰ λεχθέντα με αἰσθημα ἀνάμικτον ἐκπληξέως, τρόμου καὶ ἐνδιαφέροντος).
Θεέ μου! Εἶναι δυνατόν! Κ' ἐγὼ νὰ αἰσθάνωμαι δι' αὐτόν τόσον... Κ' ἐγὼ με φίλιαν τόσον εὐκρινῆ! . . .

ΜΕΡΣΕΔΗ
Πάλιν τὰ δάκρυα;
ΘΕΟΔΩΡΑ
Πῶς νὰ μὴ ἔχῃ δάκρυα ἡ ψυχὴ μου διὰ τὴν πικρίαν τῆς ἀπάτης! Ἐκεῖνος... ὁ εὐγενής, ὁ ἐνάρετος, νὰ πῆσῃ τόσον χαμηλά... Καὶ εἶναι μέσα ἐκεῖ, εἶπες;... Ἐκεῖνος! ὁ Ἐρνέστος!... Παναγία μου!... Μερσέδη, Μερσέδη, νὰ φύγῃ ἀπ' ἐδῶ!

ΜΕΡΣΕΔΗ
Κ' ἐγὼ αὐτὸ θέλω, καὶ μοῦ ἀρέσει ἡ ἀπόφασίς σου! (Μετ' εὐκρινεῶν εὐαρεσκείας) Συγχώρησέ με, διότι τώρα σὲ πιστεύω. (Τὴν ἐναγκαλιζέται.)
ΘΕΟΔΩΡΑ (μετὰ πικρίας)
Καὶ προτῆτερα ὄχι!

ΜΕΡΣΕΔΗ
Σιγὰ... σιωπὴ... Ἐρχεται!
ΘΕΟΔΩΡΑ (μετ' ὀργῆν)
Δὲν θέλω νὰ τὸν ἴδω!... Εἰπέ τοῦ το!... Ἰουλιανέ, βοήθησέ με! (Διευθύνεται πρὸς τὰ δεξιὰ.)
ΜΕΡΣΕΔΗ (κρατοῦσα τὴν Θεοδώραν).
Ἀδύνατον... τὸ ξεῦρεῖς... δὲν μ' ἀκούει ἐμένα. Καὶ τώρα, ἀφου γνωρίζω τὰ αἰσθηματά σου, προτιμῶ ν' ἀκούσῃ ἀπὸ τὸ στόμα σου ὅσπιν περιφρόνησιν εὐρήκε πρὸ ὀλίγου εἰς τὰ λόγια μου.

ΘΕΟΔΩΡΑ
Ἄρσέ με.
ΕΡΝΕΣΤΟΣ (εἰσερχόμενος καὶ μὴ προχωρῶν)
Θεοδώρα! . . .
ΜΕΡΣΕΔΗ
(Κατ' ἰδίαν πρὸς τὴν Θεοδώραν.) Ἰδοὺ! Κάμε τὸ καθήκόν σου! (Πρὸς τὸν Ἐρνέστον.) Τὴν προσταγὴν μου τὴν ὅποιαν δὲν ἤκουσες, θὰ σοῦ τὴν ἐπαναλάβῃ ἡ Θεοδώρα, ὡς κυρία ἐδῶ μέσα.
ΘΕΟΔΩΡΑ (σιγὰ πρὸς τὴν Μερσέδην.)
Μὴ μ' ἀφήσης.

ΜΕΡΣΕΔΗ (ἐπίσης)
Φοβεῖσαι;
ΘΕΟΔΩΡΑ
Νὰ φοβηθῶ! . . . Δὲν φοβοῦμαι τίποτε.
(Ἐξέρχεται ἡ Μερσέδη ἐκ τῆς δευτέρας πρὸς τὰ δεξιὰ θύρας)

[Ἐπεται τὸ τέλος]

ἌΝΑ ΤΟ ἌΣΤΥ

— Βρέθηκε;
— Ὅχι ἀκόμη.
— Ὅχι βρεθῆ;
— Ποῖος τὸ ξέρει!

Ὁ λόγος περὶ τοῦ τοκομεριδίου τοῦ Ἰουνίου. Ἦτο περιττὸν νὰ το εἰπώμεν, διότι δὲν γίνεται σήμερον περὶ ἄλλου λόγος εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὸ τοκομεριδίον ἢ τὸ κουπόνι, τὸ κουπόνι ἢ τὸ τοκομεριδίον. Ὅλοι δι' αὐτὸ ἐνδιαφέρονται, δι' αὐτὸ φροντίζουν, δι' αὐτὸ πυρέσσουν. Συζητήσεις, ἀστεῖα, καλαμπουρία, δημοσιογραφικαὶ ἀγῶνες, διαδόσεις, συμπεράσματα, κρίσεις. Καὶ ὁ καιρὸς ἐπείγει καὶ ἡ νέα Κυβέρνησις, ἡ ἐλθοῦσα εἰς τὰ πράγματα μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ εὐρῆ χρήματα, ἐργάζεται, ἐνεργεῖ, μετακινεῖ πάντα λίθον. Καὶ δὲν εἶνε ὀλίγα τὰ ἀναθεματισμένα, οὔτε εὐρίσκονται σήμερον εὐκόλα... Χάριν περιεργείας ἰδοὺ τί ὀφείλει τὸ Κράτος νὰ πληρώσῃ μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς τοὺς δανειστάς του: Τὴν 19ην Ἰουνίου δέον νὰ πληρωθῶσι διὰ μὲν τὸ δάνειον τῶν 120,000,000 φράγκα χρυσᾶ εἰς τόκους 2,630,500, τὴν αὐτὴν ἡμέραν διὰ τὸ δάνειον τῶν 170,000,000 εἰς τόκους φρ. χρυσᾶ 2,300,000· ἐπίσης διὰ τὸ δάνειον τῶν 135,000,000 εἰς τόκους φράγκα χρυσᾶ 2,664,500, διὰ τὸ δάνειον τοῦ σιδηροδρόμου Ἀχαΐας τὴν 3)13 Ἰουνίου εἰς τόκους φράγκα χρυσᾶ 1,498,200. Ἄλλ' εἶνε περιττὸν νὰ ἐξακολουθήσωμεν. Θὰ γαμίσωμεν τὴν στήλην με ἀριθμούς. Δεκαπέντε ἑκατομύρια στρογγυλά. Ἀλλοίμονον εἰς τοὺς ἔχοντες τὴν υποχρέωσιν καὶ τὴν φροντίδα νὰ τα εὐρουν...

Ἡ ἔργη τοῦ Πλούτωνος, ἡ κατὰ τῆς Ἑλλάδος τελευταῖον ἐστραμμένη δὲν ἐξημενίσθη. Ἐρχεῖται καὶ νέον θῦμα. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ζακύνθου, ἡ καταστροφὴ τῶν Θηβῶν. Αἱ τελευταῖαι εἰδήσεις παριστῶσι πολὺ φρικωδέστερα τὰ πράγματα, ἢ ὅπως τὰ ἐνομίσαμεν τὴν πρώτην φοράν. Ἐγένετο καὶ δεῦτερος σεισμὸς, ἰσχυρότερος τοῦ πρώτου καὶ τρίτος συμπληρώσας τὴν συμφορὰν. Καὶ θύματα μὲν εὐτυχῶς δὲν ἔχομεν πολλὰ, ἐκτὸς τοῦ φονευθέντος ἰχθυοπώλου καὶ τινων τραυματιῶν, ἀλλ' αἱ οἰκίαι τῆς βωιωτικῆς πόλεως ὑπέστησαν ζημίαις σπουδαιότατας. Τὸ προάστειον Πυρί, δέκα λεπτά τῆς πόλεως ἀπέχον κατεστράφη, τὸ ἔδαφος διερράγη εἰς πλείστα μέρη καὶ αἱ ὀδοὶ ὑπέστησαν καθιζήσεις. Ἐντρομοὶ οἱ ἀτυχεῖς κάτοικοι, διακένουν εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ κάμνουν δεήσεις καὶ λιτανείας. Δὲν εἶνε ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν κλαίουσιν διὰ παρομοίαν συμφορὰν. Καὶ ἄλλοτε πάλιν, τῶ 1853, ἡ πόλις των ἔπαθεν ὑπὸ σεισμοῦ. Τότε ὑπὲρ αὐτοῦ ἐγένετο ἔρκνος, ἐκ τοῦ ὁποῦ σῶζονται, εἰς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν κατατεθειμένοι, γιλιᾶδες τινὲς θρακῶν. Ἄλλ' αὐτὰ δὲν ἀρκούν καὶ ἰδοὺ πάλιν σκάθων ἐνεργείας διὰ τοὺς φίλωνθρώπων. Ἡ Κυβέρνησις ἔκαμεν, ὅτι ἐδυνήθη ἄς κάμουν τώρα τὸ ἴδιον καὶ οἱ ἰδιῶται.

Τὸν ἐξῆς λωποδυτικὸν ἄθλον διηγούνται οἱ Καίροί.

Ὁ Μ. Παχνιδάκης, λωποδύτης γνωστότατος καὶ ἀνήκων μάλιστα εἰς τὴν χορεία τῶν διασήμων τοῦ ἀστυνομικοῦ δελτίου, εὗρέθη εἰς τὴν σκληρὰν καὶ ἀδυσώπητον ἀνάγκην νὰ πληρώσῃ τὸν στομάχον του καὶ τὰ θυλάκια του. Ἀπέστειλε λοιπὸν προχθὲς μετὰ μεσημβρίαν εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πατησίων ζαχαροπλαστεῖον τοῦ Β. Μιχαλοπούλου στιλιδωτὴν τινὰ ὑποδημάτων, διὰ τοῦ ὁποῖου παρήγγειλεν εἰς τὸν ζαχαροπλαστήν, ὅπως φέρῃ εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου οἰκίαν γνωστότατου τραπεζῆτου 20 γλυκύσματα, μίαν φιλέλλην κονιάκ, 2 τσουρέκια καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἐξ ἑνὸς εἰκοσιπενταδράχμου. Ὁ ζαχαροπλάστης ἀνυπόπτος ἠτοίμασε τὰ γλυκύσματα καὶ ἀπέστειλε ταῦτα διὰ τοῦ ὑπηρετοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν προσδιορισθεῖσαν οἰκίαν. Μόλις ὅμως ὁ ὑπηρετὴς ἐβλάστη εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας, συνήτησε τὸν λωποδύτην, ὅστις εἶπεν εἰς αὐτὸν νὰ σπεύσῃ νὰ φέρῃ μίαν ἐτι φιλέλλην κονιάκ. Ὁ ὑπηρετὴς ἄνευ ἀντιλογίας, ἐννοεῖται, ἔσπευσε νὰ φέρῃ καὶ τὴν ἄλλην φιλέλλην, ὁ δὲ λωποδύτης παραλαβὼν τὰ γλυκύσματα καὶ τὰ χρήματα, ἐτράπη εἰς φυγὴν. Ἡ ἀστυνομία ὅμως πληροφορηθεῖσα τὸ γεγονός καταώρθησε τὴν σύλληψίν του, ὥστε ὁ φίλος ἐχώνευσε εἰς τὸ κρατητήριον.

+

Εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀπεστάλη ἐκ Τριῶνων ὁ ἐξῆς χαρακτηριστικὸς διάλογος μεταξὺ ἑνὸς δημοσιογράφου καὶ ἑνὸς βουλευτοῦ τῆς ἐπαρχίας :

— Ὑμεῖς, κύριε*** τί σκοπεύετε, θὰ ὑποστηρίξετε τὴν νέαν Κυβέρνησιν ἢ ὄχι :

— Θὰ τὴν καταψηφίσω. Ἀνήκω εἰς τὸν κ. Τρικούτην.

— Καὶ ἐὰν ἐπιφέρῃ οἰκονομία καὶ ἀναστήσῃ τὴν οἰκονομίαν τῆς Ἑλλάδος πιστίν;

— Καὶ τότε θὰ τὴν καταψηφίσω.

— Καὶ ἂν φέρῃ τὸν χρυσὸν αἰῶνα :

— Καὶ τὸν ἀδαχάντινον ἂν φέρῃ θὰ τὴν καταψηφίσω.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικά.

Ἐν ἐπιφυλλίδι τῆς «Ἐφημερίδος» ἐδημοσιεύθη ἄρθρον τοῦ κ. Ἰακώβου Παυλιᾶ, ἐπικρίνον τὰ Εἰθώλα, τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Ἐμμ. Ροῖδου ἐκδοθεῖσαν γλωσσικὴν μελέτην. Ὁ κερκυραῖος λόγιος δὲν ἀπάχεται τὴν γνώμην τοῦ συγγραφέως τῶν Εἰθώλων, φρονεῖ δὲ ὅτι τὸ δημοτικὸν ἰδίωμα εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐπικρατήσῃ ποτὲ καθαρὸν ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ. Ἔγειρε τὸν κ. Ροῖδον διὰ τὸ συμβιβαστικὸν τοῦ συμπεράσματος, συμπεραίνει δ' αὐτὸς ὅτι αἱ μὲν ἀρχαῖαι λέξεις θὰ κλίνωνται κατὰ τὴν ἀρχαίαν γραμματικὴν, αἱ δὲ δημοτικαὶ κατὰ τὴν νέαν.

— Ὁ παρ' ἡμῖν εὐπαίδευτος ἀρχιμανδρίτης κ. Ἰωάννης Μαρτίνος ἀγγέλλει τὴν ἐκδοσὶν Ἑρμηνείας εἰς τὸ Ἰταλῆριον. Ἐκαστὴ σελὶς τοῦ χρησίμου τούτου βιβλίου θὰ εἶνε διηρημένη εἰς δύο στήλας, ἐν τῇ μιᾷ τῶν ὁποίων θὰ εἶνε τυπωμένον τὸ καίμενον τῶν Ὁ' ἐν τῇ ἑτέρᾳ δὲ μεταφράσις εἰς τὴν ὁμιλουμένην μετὰ παραπομπῶν εἰς τὰ σχετικὰ χωρία τῆς Ἀγίας Γραφῆς, κάτωθεν δὲ θὰ ὑπάρχουν σχόλια, ἐπεξηγούντα τὰ δύσκολα

ΜΑΞ ΜΥΛΛΕΡ

χωρία τῶν Ψαλμῶν, λέξεις, φράσεις, ἐννοίαις φιλολογικαίς, θεολογικαίς, φυσιολογικαίς, ψυχολογικαίς, ἱστορικαίς, ἐθνολογικαίς, ἀρχαιολογικαίς καὶ ζωολογικαίς.

— Διατρίβει ἐν Ἀθήναις ὁ ἐπιφανὴς γερμανὸς γλωσσολόγος Μὰξ Μύλλερ, εἰς τῶν πρωτοτυπιωτέων κατὰ τὰς ἰδέας καὶ γλαφυρωτέων κατὰ τὴν φράσιν συγχρόνων συγγραφέων.

— Διὰ συλλαδίου, ἐκδοθέντος ἐν Παρισίαις, ὁ κ. Σολομὼν Ραϊνάχ, ὁ γνωστότατος ἀρχαιολόγος, ἀποκρούει τὴν ἀποδιδωμένην εἰς τοὺς Ἑβραίους κατηγορίαν τῶν θεραπειτικῶν ἀνθρωποθυσιῶν ὡς ἀνυπόστατον. Στηρίζεται εἰς πλείστας μακροτύρας καὶ σωρεῖαι πολλὰ ἐπιχειρήματα, ἐπιφέρει δ' ἐν τέλει ὅτι οἱ Ἑβραῖοι, οἱ τηρούντες τὸν Νόμον, ἀποστρέφονται τὸ αἷμα, καὶ ὅτι τὸ Δευτερονόμιον ἀπαγορεύει ἀπολύτως τὴν βρώσιν καὶ τὴν πόσιν τοῦ αἵματος τῶν ζώων, πολλῶ δὲ μᾶλλον τῶν ἀνθρώπων.

— Ὁ Ζολᾶ προεδρεύσας φέτος τοῦ ἐτησίου συμπόσιου τῶν Φοιτητῶν ἀπήγγειλε θαυμάσιον λόγον πρὸς τὴν Νεότητά, ἀντιοῦντα τὰς ἐν ἡμοῖς περιστάσεσι κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη ἐξενεχθείσας πρὸς τὴν νεότητά ἰδέας τῶν Λαθῆ καὶ Βογκῆ.

— Ἡ Φιλολογικὴ Ἐταιρεία τῆς Νυρεμβέργης διοργανεῖ ἐορτὴν πρὸς τιμὴν τοῦ Χάινε. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων θὰ ἐκδώσῃ καὶ Λεύκωμα, ἐν ᾧ θὰ συνενωθῶσιν αἱ περὶ αὐτοῦ σκέψεις τῶν ἐξοχωτέρων συγγραφέων τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν Γάλλων ὁ Ζολᾶ ἐγραψεν «Ἡ ἀπόφασις τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου τῆς Δυσσελδόρφης (τῆς πατρίδος τοῦ ποιητοῦ, ἀρνηθείσης ὡς γνωστὸν, νὰ παραχωρήσῃ θέσιν πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ἀνδριάντος του), μὲς μεταφέρει ἀρκετοὺς αἰῶνας ὀπίσω. Βεβαίως οἱ κύριοι αὐτοῖ θὰ ἐπιθυμοῦν τὸν μεσαιῶνα καὶ τὰ βασιανιστήρια». Ὁ δὲ Δωδέ: «Ἡ Γαλλία ἤτις παρέσχεν ἄσυλον εἰς τὸν ζῶντα, δὲν ἔαυρηθῆ ταυτοῦτον εἰς τὸν νεκρόν». Ὁ δὲ Γκουνό: «Τὸ μόνον λάθος τοῦ Χάινε εἶνε ὅτι ἐγεννήθη Ἑβραῖος».

— Ὁ Ἰακώβος Γόρδων Μπέννεντ τῆς ἰδιοκτητῆς τοῦ «Κήρυκος τῆς Νέας Ἰερουσῆς» ἐξεχώρησε τὴν κλοσσιαίαν ἐφημερίδα του εἰς μετοχικὴν ἐταιρείαν, τῆς ὁποίας τὸ κεφάλαιον εἶνε δύο ἑκατομμύρια λιγῶν στερλινῶν. Ὁ Μπέννεντ εἶνε σήμερον ὑπέρπλουτος, ζῶν ἡγεμονικῶς καὶ ταξιδεύων δι' ἰδίαν θαλαμηγού, ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν ἐν τῷ κόσμῳ δημοσιογράφων.